

EESTI NOORUS

Nr. 6 JUUNI 1936

SISUS:

- Aladár Bán: Eestimaale. Luuletus.
U. Toomi: Kükitamistants.
ÜENU-le. Rahvakunsti elustamise kava.
A. Vedro: Tempo, takt, rütm muusikas. Artikkel.
J. Pert: Rahvatants. Artikkel.
Eeda Kook: Kõrvelaul. Luuletus.
H. Kurrik: Eesti rahvarõivastest. Artikkel.
E. Ventsel: Menuett. Luuletus.
J. Jaik. Võidupühaks. Artikkel.
Virányi Elemér: Tervitus eesti noorsoole.
Aladár Bán: Soome-Ugri Kultuurkongresside
ülesanne.
Aladár Bán: Uurallaste hümn.
A. R.: Géza Képes.
J. Harmas; Hõimutööst. Artikkel.
A. Murakin: Ungari vee ja mägede võlus.
Reisikiri.
J. Sinimäe: Vähjapüüdjad. Luuletus.
A. Meikop: Kilde Soomest. Artikkel.
Merepulm. Liivi muistend.
Näiteid mordva rahvaluulest.
Noorsoo töömailt. Pilte.

TRÜKIKODA ESTOTRÜKK

SUUR KARJA 8. TELEFON 445-25

MASINALADU, AUTOMAAT
TRÜKIMASINAD JA MOODSAD
KIRJAD GARANTEERIVAD
**NEA, KIIRE JA MÕÖDU-
KATE HINDADEGA TÖÖ**

KLİŠEETÖÖSTUS
V. REBANE & CO.
TALLINNAIA 4
TEL. 464-97

IGASUGUSED
KLİŠEED.
ESMAJÄRGU HEADUS!
MÕÖDUKAD HINNAD.

AXEL ROSS

TALLINNAS, 20. JUUNI 1936

8. AASTAKÄIK

Aladár Bán

Eestimaale

Tõlkinud K. E. Sõot

Mõned ju aastad möödunud sellest,
millal kadus kord saatuse vanne;
mõned ju aastad Su elutaevast
valgustab koidik, Jumala annel

Esile tungis, võidule jõudis
valgus püha õigluse rajalt,
kuulutas imet: Kalevi käsi
purustab ahelad needuse ajalt!

Kalev, ta tõusis kaljusest vanglast,
haudadest ärkas isade vaim:
nüüd on aeg, et tõuse, mu rahvas!
tõuse ja näita, kuis langeb roim!

Tõttasid sõtta noored ja vanad –
lahingukotkad, et murda maha
türanni võim, mis pikka aega
rahutões takistand sirbi ja saha.

Isade vaim see jagas jõudu,
usku ja lootust võitluse teele:
võita või surra! . . . see oli loosung,
kindlustas käe ja mehise meele.

Rahvas ei asjata võidelnud, keda
lahinguis juhtinud Kalevi hüüd;
rahvas see surra ei tohi, kelle
meeli valgustab paleuspüüd!

Sinule, Eesti, usaldas Jumal
valvuriks olla Põhjamaa õõli,
edu ja priituse kaitsevalliks,
aitajaks püüdjale ausal tööil.

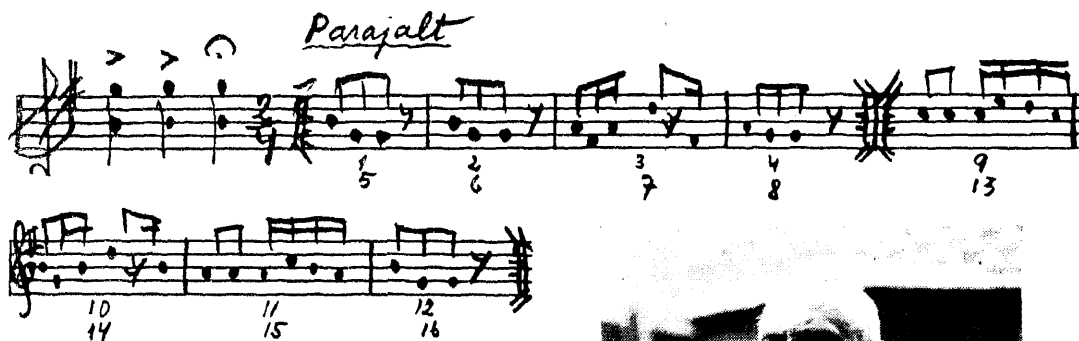
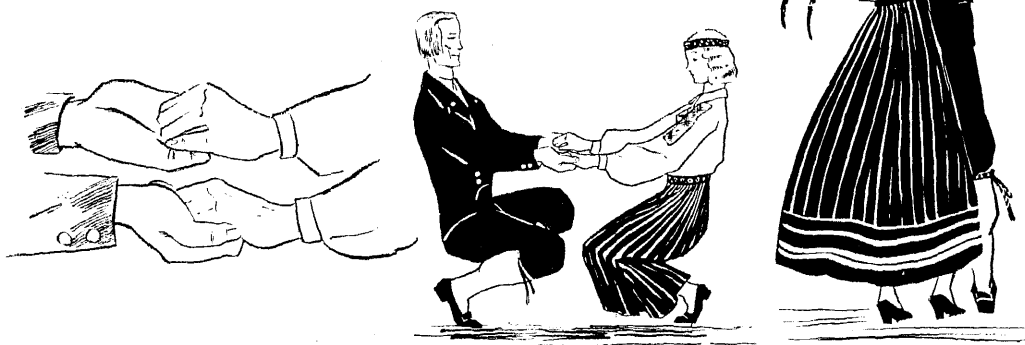
Seal, kus hiitlase punane vari
peita ähvardab päikese kiiri,
kõrgel sa hoia loitev tõrvik,
et see valgustaks Ohtumaa piiril

Aladár Bán

KÜKITAMISTANTS

ULLO TOOMI

Vaba arv segapaare moodustab suure kahekordse ringi, paariseltsilised nägudega vastakuti, poiss seljaga ringi sissepoole. Pillimehelt antava kolme akordi jooksul sirutavad paariseltsilised käed rinnakõrgusel ette ja ühendavad joonisel nr. 1 näidatud võttega.

A osa: Paariseltsilised kükitavad (joonis nr. 2) kaks korda. Kük on 1. ja 2. taktil I kaheksandikul — tõus III kaheksandikul. Seepeale, alates vasaku jalaga, vahetatakse kohad päripäeva nelja käigu-sammuga (taktid 3—4). (Õieti on siin kolm käigu-sammu, kuna neljandaks tuuakse parem jalg vasaku kõrvale).

Kõik eelmine kordub (taktid 5—8). Kaheksanda taktil lõppedes paariseltsilised ühenduvad järgmise tantsuvõttega: poiss paneb oma parema käe neiule ümber piha, neiu oma vasaku poisi paremale õlale. Teised käed ühendatakse peapesa sidemes ja sirutatakse õla kõrgusel küljele välja, kusjuures käsivars on kõverdatud küünarnukist täisnurkselt ja juhitud üles (joonis nr. 3).

Torupillimees Peeter Piiberg, 64 a. vana, pärit Jõeleftmest. Elab praegu Tallinnas. Juuresoleva tantsu ja viisi andja. Tema mälestusel tantsitud seda tantsu umbes 50 a. tagasi Jõeleftmes.

B osa: Eesti polka (taktid 9—16). Polkat tantsitakse varvastel väikese, tippiva sammuga, keerutades päripäeva suures ringis, edasiliikumine sünnib vastu päeva.

(Joonised kunstnik Pallaselt)

Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühendusele

(Väljavõtte rahvakunsti elustamise kavast)

Meie rahvakunsti kogud on rikkalikud ja suhteliselt suured. Aga nende kogude rikkalik materjal on seni jäänud arhiivi ja muuseumi varaks, mis laiemale hulgale ei ole kättesaadav või mis osalt seni läbitöötatud kujul ei ole praktiliselt kasutamiskõlvuline. Seetõttu meie rahvakunsti viljelemisel puudub õige alus. Rahvarõiva nime all teadmatutes kantakse ja propageeritakse sageli moonutatud ja ebamääraseid rõivaid, mille „ehtsuse“ küsimuse on lahendanud ärilised ettevõtted või üksik kandja. Samuti puudub kindel vahetegemine maa-ala järele ja rõivaste kandmise ühtlane traditsioon. Eesti Rahva Muuseum ei ole suutnud temale kohtadelt saadetud järelepärimisi täiel määral rahuldada, kuna muuseumi halduses olevad materjalid nõuavad lõplikku läbitöötamist, milleks seni on puudunud majanduslikud võimalused.

Ka rahvatantsu alal on õige materjali puudus tuntav. Senised vähesed väljaanded põhjenevad suurel määral naabermaade eeskujul ja isikliku loomingu alusel, kuna suurem järelkorjandus seni oli teostamata. Seetõttu tantsud enamikus jäävad rahvale võõraks ega oma mingit tähendust ka välispropaganda alal. Samal põhjusel on tantsude saatemuusika alal vaatamata Muusikamuuseumi püüdeile võidud jõuda minimaalsete saavutusteni. Viiside järelkorjandus oli teostamata ja pillide ehtsus kaheldav.

Neid puudusi rõhutades esitas Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus 12. juulil 1935 Riikliku propaganda talitusele ettepaneku: 1) rahvakunsti kogude kättesaadavaks tegemisega juhtida meie rahvarõiva ja rahvatantsu küsimus õigele alusele ja 2) korraldada nende ülemaalist propagandat ühest kompetentsest keskusest.

Siseministri sellekohase resolutsiooniga 20. VII 35 tehti Talitusele ülesandeks võtta

ettevalmistamisele ja koostamisele rahvakunsti aktsiooni kavad ja sellise aktsiooni teostamine, kuna rahvatantsu ja saatemuusika järelkorjanduse osa teostamine usaldati sama resolutsiooniga Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus hoolde, kellele selleks määrati krediiti kr. 470.— Selle korralduse alusel ÜENU Keskjuhatus teostas koostöös Eesti Rahvaluule Arhiiviga suvel 1935 põhjaliku järelkorjanduse üle maa, mis andis tulemuseks 9 senitundmatut rahvatantsu, üle 30 erivariandi ja 64 tantsuviisi, ning rahvamänge ja katkendeid. Võib konstateerida, et selle järelkorjandusega koguti ja päästeti kadumaminekust suurelt osalt kõik, mis sel alal veel oli säilinud rahva keskel.

Kuna rahvakunst omab suure tähtsuse nii sise- kui ka välispropaganda tegurina, on tarvilik korraldada ühest keskusest juhitud ja laiaulatuslik rahvakunsti elustamise aktsioon, mis haaraks võimalikult kõik osad rahvakunstist, kaasa arvatud Riikliku propaganda talituse poolt varem algatatud peo- ja ühislaulude hankimine ja propaganda, — käsitledes vastavaid alasid õiges väärtusvahekorras. Aktsiooni sihiks peab olema: 1) meie rahvakunsti harrastuse õigele alusele juhtimine vastavate väljaannete kaudu; 2) rahvakunsti elustamise propaganda ülemaalses ulatuses ja ühtlase traditsioonina.

Riigivanem K. Pätsi poolt on kiidetud heaks rahvakunsti elustamise kava, mis esimeste töödena näeb ette trükiteoste väljaandmise rahvarõiva kohta ja rahvatantsu, selle saatemuusika ning rahvapillide kohta. Need tööd teostatakse vastavate teaduslike asutuste, organisatsioonide ja riigiasutuste koostööl ja riiklikul toetusel, millele järgneb rahvakunsti elustamise ülemaaline propaganda-aktsioon.

J. O. D. Linn

Tempo, takt, rütm muusikas

A. VEDRO

Aeg — tempo — on abstraktseim mõiste kõigist teistest mõistetest — ta on olematus. Ka kõige fantastilisematele kujutustele võib leida aluseid kas reaalses maailmas, või hinge kaudu inimese algusest alahoitud läbielamuste muljetes, sest igasugune idee on osa loodusest, ta on subjektiivne isik, ja ideed ei saa muidu ollagi, kui tal ei oleks alust kas — olnud, olemasolevas või latentises maailmas. Ka nii tundeline aparaat kui idee-ilm ei suudaks aega kujutada ette muidu kui maailm ise ja kõik temas ei liiguks. Harilik surm ei ole absoluutne, sest selles seisendis ained ainult eralduvad üksteisest ja muutuvad, ajatus on aga absoluutne tardumus, mida meil oma keerleva vere sooja psüühikaga on raske üldse kujutada.

Kuivõrd aeg ei olekski seotud olematuse oreooliga, siiski meie tunneme, et maailma iga väikseimgi fiibr on seotud ajaga, on säätnud reeglipäraselt ja kiirendada ega tagasi hoida teatud olukorras nõuetavat aega meie ei saa.

Meie saame aega ainult mõõta. Mõõduks on perioodilised kordumised, mida võtame ajaüksustena. Suurim meie ajaliikumine on aasta, mida kosmiliste mõõtude jaoks korrutame, eluliste mõõtude jaoks aga jagame päevadeks, tundideks, minutiteks jne. Meie käepärasem detail-ajajagaja on — pendel, millele rajatud kell ja metronoom.

Kui ajamõõt baseerub kordumistel, kas need ei tunduks meile üksluisetena? — Siis küll, kui kordumised teostuksid pisiaegades. Suuremate aegade kordumised on aga meile isegi oodatavad, sest pikema aja üksluisus nõuab värskendavat vaheldust, mille järele on inimene saadnud ka oma psüühika. Näit. tüütaiks pikk suvi, pikk talv, kauaaegne kõndimine, palju istumine. Pika istumise järgi ei piisaks aga lühiajalisest kõndimisest ja ümberpöörduvalt, seega oleme harjunud seadma vastu teatud olukordadele vaheldusena umbes võrdseid vastandeid.

Raske on öelda, missugusena tunduks siis aeg, kui iga tema moment tooks alati uut. Isegi sarnast uut, mis meile ei tunduks negatiivsete tunnetena, nagu valu, piin jne.

Usun, et seda vaheldust ei jätkuks meie tunnete täitmiseks ja meie enesetunne oleks sel puhul nii segi, sest mingisuguseist kogemustist

ei oleks võimalik kinni haarata mõtlemises, midagi poleks ette näha, ikka ja aina uus, mis teeks meie praegusel kujul loodud hinge ühes kehaga haigeks ja millele järgneks surm. Ei oleks ka võimalik kujutada mingisuguseid esteetilisi tunnetusi, sest viimased on rajatud just läbielatud hingelistel kujudel.

Seega ei ole normaalne ühest küljest liiga tihe aegade kordumine, teisest küljest alati aegade jooks kordumisteta. Parajat aega vahelduses ja kordamistes dikteerib meie teadvus ise, kui ta hakkab väsima ühest ja pöördub teisele, millest teatud ajajooksul ja teatud vahetuste rohkuse järele pöördub jälle tagasi esimesele aja kujule.

Inimelu põhimõte näib olevat selles, et teatud viisil täita huvitavalt oma eluaega. Seesjuures on temal jällegi umbes kaks võrdset külge: 1) nii öelda tarbe- ehk „kroonu“-aeg, mida peab kulutama oma ülalpidamiseks ja mida tuleb võtta paratamata negatiivse ajana ja 2) vaba aeg, mida inimene kasutab iseenda äranägemise järele, s. o. kahtlemata positiivne aeg. Kui viimast on võimalik täita tujukohaselt, siis on ta ka esteetiline aeg. Muidugi võib juhtuda esteetilist ka tarbeajas ja paratamatult „kroonut“ ka esteetilises, kuid vastoludega on aeg ikkagi huvitavam.

Missugust aega peab võtma vaba ja missugust „tarbe“-ajana? Kui võtta, et professionsiooni aeg on „tarbe“-aeg, siis oleks maaliljal kõige igavam maalida pilti, luuletajal luuletada, näitlejal näidelda, töölisel tööd teha jne.

Elus seda ei ole. Igaüks teeb oma tööd häämeelega siis, kui ta on soodsas olukorras ja kui ta saab teha seda nii, kuidas tahab, kuhu ta püüab. Ainult see toiming on vastumeelt, mida peab tegema vastu enda tahtmist. Näit. on hää tööisu, aga tuba on külm, tahad mingi tellitud töö teha teatud viisil, aga tellija paneb omad tingimused jne. Tegema aga pead, muidu jääd nälga.

Oletamegi, et kõik elulised tarbed on korras, on raha (s. t., süüa, juua, söe jne), siis tundub, et kunsti- ja ka igasuguse töö aeg ongi ainuke, kus võid seda viita nii kuidas tahad, kuna mujal igalpool on omad okkad ja pisted.

Seega — esteetiline aeg on igasuguses toimingus, mis ei ole piiratud rangidega. Eelnevast selgub, et ka aega võib kujutada kahe-

Foto PARIKAS

Eesti naine lammast pügamas

küljelisena: pinge — lahendus, küsimus — vastus, dissonants — konsonants, vari — valgus jne. Aega võib liigitada mitme nähte järele: optiline (silma-) aeg, akustiline (kõrva-) aeg ja psüühiline (alateadvuse-) aeg.

Meil on vaatluse all praegu akustiline aeg. Seepärast jääme püsima n. ö. heliseva aja juurde.

Primitiivseim abinõu rütmilise aja kujundamiseks on pendli kuiv löök, mis regulaarselt eraldab aja ühepikkused osad üksteisest. Paneme aga siinjuures tähele, et kaks pendli lööki ei sarnane absoluutselt üksteisele, vaid üks neist on erinev teisest kas tugevuses või heli kõrguses. Seega moodustub juba grupp — aeg, mis koosneb kahest löögist.

Sellest ilmneb muusikas, kui helisevas ajas, algelisem taktimõõt — kaheosaline. Sellega kõrvuti on muusikas veel teine lihtmõõt — 3-me-osaline. Seda saavutame, kui sääme näiteks kella seinal viltu, või lahtist pendlit takistame ühelt poolt kõrguspunktini jõudmises, säädes temale vastu takistuse. Selle tagajärjel saame 2 üksteisele järgnevat kiiret lööki takistuse ja tõusmise punktide vahel, kuna nendele järgneb tihti aeg, mis moodustab kolmanda aja mõiste: 1, 2, 0, 1, 2, 0.

Seega 3-meline aeg on komplekteeritum kui kaheline, aga ka täiuslikum ja mitmekesisem (vanasti nimetati 3-list aega tempus perfectum, 2-list — imperfectum).

Nendest kahest algtaktist võib saavutada

igasugusi liittakte, nagu 4-ja, 6-e, 9, 12-ne osalisi sarnaste taktide liitmise. Neid nimetatakse sümmeetrilisteks liittaktideks. Liites mittesarnaseid takte, näit. segamini 2-he ja 3-me-osalisi, saame igasuguseid segatakte, nagu 5-e, 7-me, 9 ja 11-ne osalisi.

Nagu kella pendli üks löök erineb teisest, nii ka iga takti esimene löök on kas aktsenteeritum või madalam teistest. Seda erinevust on märgata ka osataktide piirloomides liittaktides.

Takt on seega muusika kondikava, nii-öelda muusika latentne kell (takt on sõnast tactus, tangere — puudutama — vanasti taktilugemiseks löödi või puudutati käega vastu lauda). Takt on väikseim helitöö vormiüksus, mis võib jaguneda veel ainult viisi elementideks, millest moodustub motiiv. Et motiiv on suuremalt jaolt takti ulatuslik, nimetatakse teda ka taktmotiiviks. Kahest motiivist moodustub fraas, kahest fraasist — lause, kahest lausest — periood. Normaalse perioodi taktide arvuks on võetud 8, mis omakorda jaguneb kaheks 4-jataktiliseks lauseks, millest esimene on eel-, teine — järellause ehk küsimus ja vastus.

Sel moel sünnib meloodia, mis koosneb igasugustest rütmidest ja kõrgustest, milliseid paigutatakse taktidesse, jaotades nõnda meloodia korrapärasesse algosadesse. Taktid seega esinevad kui ühesugused mõõdud (meetrumid), kuhu mahub lühemaid rütme

Lambaid saarele viimas (Soome).

rohkem, pikemaid vähem. Siit järeldus — rütmid on meetrumi sisekorraldus (sisejaotus).

Meloodiaid võib säada ühes helitöös mitu järjestikku, millest tekivad helitöö vormid: 2-hejaoline AB ja 3-mejaoline ABA. 3-mejaoline vorm moodustab korduvat ajanahet, kus peale teist meloodiat (perioodi) kordub jälle esimene; kordumine esineb ka osa kahejaoliste juures, kus teises perioodis korratakse $\frac{1}{2}$ A-d:

$$\begin{array}{c|c|c|c} \text{A} & & \text{B} & \\ \hline \text{a} & | & \text{c} & | & \text{b} \end{array} \text{ ehk } A \frac{1}{2}B + \frac{1}{2}A$$

Nendest lihtvormest koostatakse suuremad vormid, nagu liit-kolmejaoline, rondo, sonaat-allegro jne.

Meloodia on saadetud teistest häältel, mis annavad peavärsile fooni, täiendades peaviisi ideelisi ja psüühilisi tahteid.

Saatehääled esinevad peaviisi kõrval kas ühe vihuna — grupina (homofooniline stiil), või igaüks saatjatelt häältel moodustab omaette isiku — viisi, kas pea- või kõrvalviisi (polyfooniline stiil). Seejuures on helitöö elavam, kui saatjatel häältel on võimalikult iseseisev nägu, nii rütmi kui viisi poolest ja monotoomsem, kui saatjad hääled ja peaviisi tegutsevad ühes rütmis (koraali stiil).

Sel moel rütmide, kõrguste ja kooskõlade mäng moodustab muusika ajavoolu — kus

väljendatakse esteetilist tuju, millise on sinna sisse pannud muusikalooja — komponist. Muusika ei ole mitte juhuslike kõlade järjestus, vaid iga tema osake, iga tema väikseimgi liigutus töötab ühise idee saavutamiseks. Muusika on — idee ajas. Kõik tardunud kehastused, nagu meie maakera, meie ise, puud, loomad jne. sisaldavad oma näiliselt kujunenud katte all voolavat aega, voolavat ideed, mis püüab alati teatud kindla ilme poole, kindla kaju loomisele — oma lõppsihile. Sama on ka muusikaga, mis üksikute aegade vahelduvused säilib oma lõpul kindlakujulisse muljesse.

Niisama kui suuremaid asju võib lahutada ikka ja ikka väiksemasse osadesse kuni aatomini, võib ka muusika üksikuid helisid veelgi peenemalt elama panna. Näit. viisi üksik noot võib oma väikese aja kestel muutuda kõrgemaks ja madalamaks, kuid niivõrd vähe, et ta ei riku üldmuljet. See on — kõrguse vibratsioon.

Samuti võib ka meetrumi sisemuses üksikud vältused mitte järgida üksteisele absoluutselt täpselt pikkustes, vaid tujukohaselt mõni väiksemas, mõni suuremas vältses, nii aga, et ei ole sugugi tähele panna ebarütmilikkust — s. o. rütmivibratsioon. Ka vältuste kestvusel suurendatud ja vähendatud

jõud mängib oma osa mitmekesistamises —
dünaamika vibratsioon.

Absoluutselt „sirge” tooniga, metronoomi-
lise täpsusega ja „sileda” dünaamikaga muu-
sika on rusuv ja kõle — masinlik, „tehtud”
muusika. Nootide musta varju taga peitub
väga palju elavat, mida igauks saab kinni
püüda ainult oma koolitatud instinkti kaas-
abil.

Mitmekesiduse sünnitajaks on veel tämbr,
mis oneneb hääletekitaja eriomadusest. Ja
laulu juures veel iga üksiku hääliku eri-
värving.

Vokaalmuusikas on kõigi teiste elemen-
tide kõrval väga suure tähtsusega ka sõnade
kombinatsioonid, milledest oneneb kunstlau-
lus isegi rütmiseadeldis. Sellele alale pea-
me praegusel ajal pöörama erilist tähelepanu,
sest meie keel ise ei ole veel täielikult kor-
raldatud pikenduste ja rõhkude seisukohast
ning sellest ka kunstlaul ei saa olla välja
arenenud teatud kindlaimelisse käsitlusvormi.
Nimelt — meie keelel on sarnaseid erinevusi,
mis võrreldes teiste keeltega lähevad põhja-
likult lahku, muusikat aga tehakse sarnaselt,
nagu on ikka tehtud teiste Euroopa keelte
alusel. Loomulik, et sellest kannatab diktsi-
oon ja süüdistatakse lauljat.

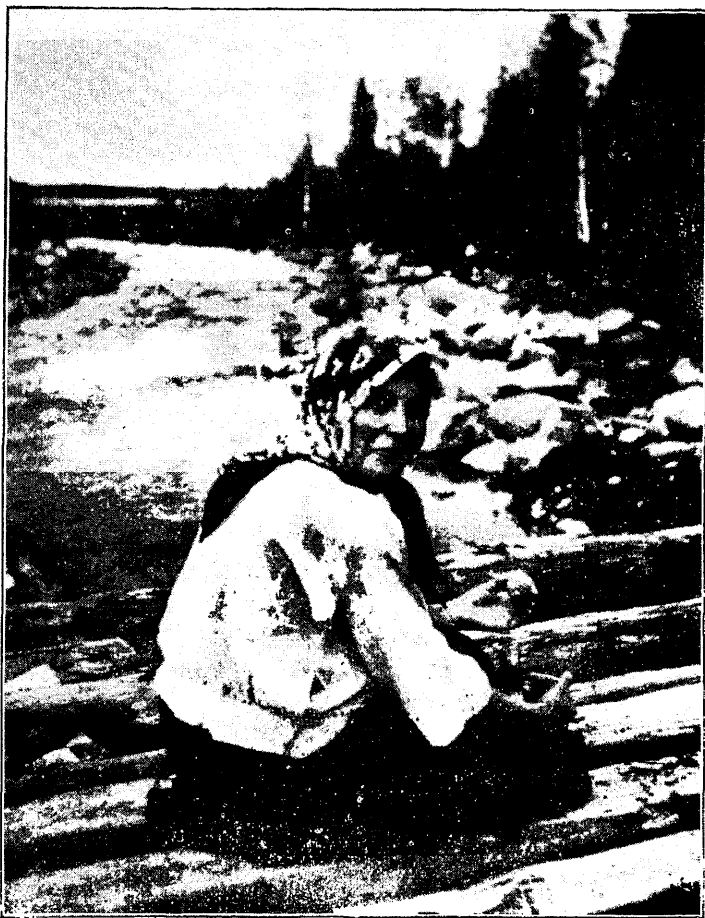
Kuid viga ei ole siin ainult ettekandjas,
vaid ka viisi enda käsitluses.

Kui vaatleme rahvaviise, siis näeme, et
rahvas on alati kasutanud viisi sõnadele sead-
mist väga õieti ja sellepärast rahvalaulu laul-
des vastava viisiga on sõnad alati selgelt tai-
batavad, kuna kunstlaulus nagu midagi se-
gaks.

Milles seisab siis segadus? Nimelt — sõ-
narõhu vales mõistes. Segadus tekib sel-
lest, et sõnarõhku eesti keeles võetakse alati
esimesel silbil ja seotakse kaksik- ja liit-
häälikuis silbi pikendusega — mõistega. Ise-
asi on aga rõhk, — hoopis midagi muud on
pikendus. Tõesti — eesti keeles esineb sõnu,
kus rõhk ja pikendus on esimesel silbil,
kuid ka (võib-olla rohkemgi) sõnu, millel rõhk
teise silbi poole, ning kolmandaks on sõnu,
millel rõhk on 1. ja 2. silbi vahel. Näit.
sõnad:

Miina, mina, minna.

Esimesel sõnal on rõhk ja pikendus mõle-
mad 1. silbil, teisel aga pikendus kaldub roh-
kem teisele silbile, tugeva umbhääliku puudu-
misel 1. ja 2. silbi vahel, kuna 3-ndal sõnal
on küll põhimõtteliselt rõhk „i” tähe peal,
kuid ta kandub pikemaks ajaks „nn”
pääle kui tugevale umbhäälikule.

Parvepoisi mõrsja.

Eesti keeles on rõhk alati esimesel silbil.
On ka võörkeeli, kus on korraldatud rõhu
asukohat, näit. prantsuse keeles sõna viima-
sel väljaõeldaval silbil, poola keeles igal
eelviimasel, kuid vene ja saksa keeltes suu-
remal osal juursõnused on rõhk esimesel silbil
(ligineb eesti keelele.)

Ka võörkeelis ei ole alati rõhulisel sil-
bil pikendust, nimelt neil sõnul, millel rõhu-
line silp komistab tugevale umbhäälikule
(võrdle sõnaga „minna”): stammen, gekom-
men, buvka, konuvka jne. Kui aga on piken-
dus silbis, siis tingimata see langeb kokku
rõhuga: gradieren, grandios, fuga jne.

Üheski keeles aga ei ole seda nähet,
et rõhk oleks ühel, pikendus teisel silbil, nagu
eesti keeles: minna, tule, saba. Siinjuures
ei tohi võltsilt säada hääle kõrgust: kõrgen-
dus on alati esimesel silbil (rõhuga silbil),
vastasel korral kõlaks sõna kohe võörkeel-
selt!

Kaksikhäälikulises esiksilbis rõhk langeb
ikka rohkem 2-sele häälikule: puine jne.

Ühe sõnaga — eesti keel on nii seatud, et

tema peatused tungivad ikka teise silbi poole, kui 1. silp ei ole laulev (liit- või kaashäälik); ta on kui kiviga lutsuviskamine, kus 1. silbiga võiks võrrelda kivi tõuget käest vette, peatust tugevalt 1. ja 2. silbi vahelisel, umbhäälikut võiks võrrelda kui pikka kivi tõusu veest — peale esimesest refleksi, kuna järgmised hüpped kivil on tihedad ja kaovad varsti; näit.: pummeldama — peatus on „mm“-del, kuna teised silbid öeldakse tagant järele kiirelt.

Eesti keeles selgeks väljarääkimiseks peab panema eriti rõhku sõna-, eriti käänete lõpudele, sest need tegutsevad vastavalt prepositsioonidele teistes keeltes. Mis teistel on ees, meil on taga.

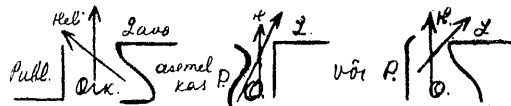
Sellest ilmneb, et iga erineva peatuskohaga sõna vajab ka erinevat rütmi (eriti ooperi retsitatiivides; laiavätelised kantileenid lubavad küll aga tublisti mööda minna neist põhimõttest).

Süüdistatakse näit. meil ooperit, et ta on vananenud vorm jne, kuid tööpoolest, kuid võib ooper mõjuda enamvähem korralikult, kui sõnad halva tõlke põhjusel tunduvad nagu tormikeerisest viltu kistud ja üpperkuuti aetud.

Ka lava ja orkestri ebasoodne paigutus teeb „Estonia“ teatrisaalis võimatuks kuulda solisti, sest kõik orkestri helid konnakarbi põhialusele ehitatud orkestri asukoha paigutamise tõttu kanduvad otse saali ja väga vähe lavale, millest on tingitud asjaolu, et näitlejale näib tema laul küllalt tugevana,

kuid kuulajat segab liiga kompaktne helide surve, millest näitlejal lavale ei ole aimu.

Peaks olema orkestriruum ehitatud nii, et suurem jagu helisid esiteks kanduks lavale, siis aga koos solistiga publikule. Seepärast peab esitus olema:

(viimane joon on lava praeguses seisukorras, juurde ehitatud ainult helisid viskav kõverdu barjääri peal.)

Ei ole õige, et meie solistid on nõrga häälega, vaid süüdi on suures osas orkestri seadmine.

Tõeliselt võib ooperit — stiili teksti mõttes — käsitada niisama vabalt kui draamat, tingimusel, kui sõna ja viis tegutsevad ühe sihiga. Igas algkeeles on näit. ka vanemad ooperid, alati selgema, seega ka sügavkunstilisema mõjuga kui tõlkeis.

Kuid ka tõlkeis saab ooperit hästi ette kanda, kasutades keele omapärasusi õieti, ja kui see on mõnes kohas võimata sõnas — võib kohendada ka veidi muusikarütmi.

Kogu muusika on arenenud laulust, laul on aga olnud tihedas seoses sõnaga — tekstiga, nii et kui meie hakkame jälgima õiget viisiseadmist sõnadele algupärandite juures, saame viimaks kätte ka oma-muusika — eesti stiili. Muidugi peame siis ka loobuma orjalikust teiste kopeerimisest.

Ungari pustakarjus.

RAHVATANTS

1.

Alustatud rahvusliku uuestisünni kaudu Eesti tahab elada eesti elu. Rahvustunde ja rahvusliku iseteadvuse tõus meie rahva seas üha süveneb ja otsib sobivaid avaldusvorme. Iga rahva isikupära aga on loetav ta mineviku loomingust.

Sidemed, mis ühe rahva oleviku ja tuleviku ühendavad minevikuga, on ülendavaimad kunstialasid, kuna rahvakunstis avaldub rahva kollektiivne ilulooming ja ilumaitse, mida kandnud kaunistustähe ja elu armastav väljenduspaikitsus.

Neil hästikaalutud eeldusil on erilist tähelepanu viimasel ajal omistatud rahvakunstile, mille üheks alaks on rahvatants.

*

See oli alles möödunud kevadel, mil tekkis avalik poleemika meie rahvakunsti, eriti rahvatantsude üle: kas neil on väärtust või mitte?

Ja millise suure orientatsiooni murrangu on meie avalikkus ses küsimuses aasta kestes läbi teinud!

Siis tooniandvad ringkonnad suhtusid õlgu kehitades rahvatantsule. Seda ei tuntud, seda polnud uuritud, selle väärtuses kaheldi. Isegi meie rahvakunsti koguvad-hoidvad ametlikud asutused juba ainelistel põhjustel ei saanud sellele pöörata tähelepanu, nagu see ala vääris. Teise sõnaga, rahvatantsu küsimus seisis pikemat aega tagaplaanil. Maksis veene, et kui eesti rahvas tantsu alal seni pole saavutanud eriti silmapaistvaid tagajärgi, siis tants on meie rahvaloomingu nõrgemaid külgi.

See algas Tallinna Võimlemisinstituudis. Avalikkuses meie rahvatantsu üle lahtipuhkenud poleemika huvitab ennekõike neid. Ja varsti kohe peale seda Tallinnas oli koos rahvatantse arutlev komisjon, ÜENÜ ja Võimlemisinstituudi asjaomasteist tegelasist innuka ja väsimatu Ernst Idla juhatusel, kel püha usku eesti rahvatantsusse.

Leitakse: rahvatantse tuleb säärastena edasi õpetada, kuisugustena need on üles kirjutatud, aga mitte ümbertehutuina, nagu see ähvardab saada meil traditsiooniks.

Kuna tantsude saatemuusika küsimus on ÜENÜ rahvatantsude viljeldamisel eriti tera-

vana püsinud, toob siia uut valgust Hupeli „Nachrichten'ist...“ leitud märkused, et vana eestlased saatemuusikas kasutasid mitu ja mitmeid pille korraga.

Otsekohe haaratakse mõttest oma rahvapillidest orkestri moodustamiseni jõuda.

Kuna meie rahvatantsude üle materjal on puudulik, leitakse, et vaja oleks neid koguda, rahvatantse võltsimata kuues tundma õppida. Mõningaid rahvatantsijaid arvatakse pääleki kergesti kätte saada.

Otsustatakse: kättesaadavad rahvatantsijad kutsuda tantsima komisjoni ette, et seejärel parandada meil levitatavaid mõningaid „parandatud“, stiliseeritud rahvatantse.

Rahvatantsude demonstratsioonilt Kaubandus-Tööstuskojas sel kevadel.

Rahvatantsude demonstratsioonilt.

Siis tullakse õnnelikule mõttele: pöörata Propaganda Talituse poole, ehk saab toetust rahvatantsude küsimuse selgitamiseks, kuna päälegi Eesti Rahva Muuseum sel alal seni polnud kõneväärset ära teinud, ja polnud mingit eeldust, et seal ses seni lootusetus küsimuses tuld võetakse.

ÜENÜ Rahvatantsu toimkonnal valmib märgukiri, mis varsti kohe 12. juulil 1935 jõuab Toompeale propagandajahi ette. Sellega tihes asja kaitsema lähevad Idla ja Meikop.

„Kuidas, teie tahate rahvatantse korjama minna?! See on ju Eesti Rahva Muuseumi asi...“

Siis teeb Idla ettepaneku: „Ei, järelkorjamisele ja Rahva Muuseumiga koos. — Vaja tantsude üksikuid fragmente täiendada, kontrollida...“ Ja siis — kutsus peaminister Eenpalu ise 2. VII 35. ÜENÜ esindajad oma jutule, kuulas asja ära ja — andis asjale täiemääralise käigu.

„Võimalikult põhjalikumalt, täies ulatuses!“

Küsimuse algatajate ringis, kes mõnevõrdsetki edu meie rahvatantsude alale soovisid, säärane täispööre mõjus rabavalt võib-olla ja peaminister Eenpalu annab sanktsiooni ja määrab ka otsekohe toetuse eeltööde läbiviimiseks.

Peaministri resolutsiooniga 20. VII 35 tehti Propaganda Talitusele ülesandeks võtta ettevalmistamisele ja koostamisele rahvakunsti aktsiooni kavad ja sellise aktsiooni teosta-

mine, kuna rahvatantsu ja saatemuusika järelkorjanduse osa teostamine usaldati sama resolutsiooniga Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus hoolde, kellele selleks määrati 470 kr.

Otsekohe ÜENÜ rahvatantsude korjaja Toomi asub mootorrattal maad mööda teele koos Eesti Rahva Muuseumi esindaja Põldmäega ja sõit läheb lahti.

Saak on üle ootuste hea. Üles kirjutatakse 9 senitundmatut rahvatantsu, üle 30 erivariandi ja 64 tantsuviisi, ning rahvamänge ja katkendeid...

See päästes saak võitis meie rahvatantsu küsimuse esikohale nihutamise pooldajaks kogu avaliku arvamise. Üksikute seas aralt algatatud mõte andis varsti kohe eriti hinnalise tulemuse.

Järgnes kirjutatud rahvatantsude läbitöötamine. Juba Pirita-Kosel haljal murul algas töö, siis kogu talve Instituudi musterrühmad olid asja juures.

Kuid miski vimmm püsib edasi mõningais ringkonnis rahvatantsu harrastuste vastu, vist siiski küll üksikuis päis.

Ajakiri „Teatri“ märtsi number ilmus nähtavasti eesti balleti erinumbriks.

Selles Justa Kurfeldt intervjuuerib Rahel Olbreid — mõlemad korduvaits kinnituis ei usu ei eestlase tantsulisisse võimeisse ega oleta head rahvatantsust, Isegi sellesse in-

tervjuusse on põimitud mükse eesti rahvatantsule ja eestlase kui tantsija võimesse. (Milliselt peaks siis küll suhtuma „Estonia” tantsule, kui selle juht oma tantsijaid alavääristab!)

„...„Estonia” korraldab igal aastal katseid uute sobivate tantsijate leidmiseks rühma jaoks — ja, pean ütleva, mulje nende võimeist on kehv. Mingit tuimust, raskust, ütlesin isegi kohmakust ilmutavad nad, ei ole tantsulisust, ei ole liikuvust.”

Huvitav, väheke hiljem teine tuntud tantsuõpetaja Gerd Neggo andis „Päevalehes” intervjuu, ja see vastupidiselt hindas kõrgelt eesti rahvatantsu.

17. märtsil s. a. rahvakunstid, ka meie rahvatants olid hindamisel autoriteetse komisjoni ees — millest võtsid osa dr. O. Loorits ja mag. H. Tampere Eesti Rahvaluule Arhiivist ja prl. H. Kurri Eesti Rahva Muuseumist, lisaks rida eriteadlasi.

Hr. Idla seal teeb teatavaks, et koosolekul on lahendada: on meie rahvatants, rahvariie ja rahva instrumentaalmuusika sedavõrd omapärarikkad ja esinduskõlbulikud, et nendega võidakse esineda k. a. suvel Berliinis ja Hamburgis peetaval kongressil „Weltkongress für Freizeit und Erholung.”

Pr. E. Parts arvab, et seal esitatud tantsud peaksid olema stiliseeritud, sealjuures aga ühtlasi sisaldama elemente kõikidest neist tantsudest, mis rõhutavad meie omapära. Toob näitena Kesk- ja Lõuna-Euroopa rahvaste, samuti Väike-Vene tantsu, milliseid pidustustel alati kantavat ette stiliseeritud kujul. Omapära, mis võiks tähelepanu leida välismaal, arvab meie tantsudes leiduvat rohkesti, olgugi, et neis pole vahet seda elavust ja temperamenti, nagu seda omavad hispaanlaste, väikevenelaste ja teiste lõunamaiste rahvaste tantsud.

Hr. U. Toomi toob tantsude omapära küsimuse selgitamiseks näiteid Norra rahvatantsudest, mis oma elementidelt olevat põhjamaiselt lihtsad ja rahulikud, kuid ettekandes jätvat võrratult suursuguse ja aristokraatse mulje.

Hr. A. Vedro väidab: et meie tantsudes n. n. temperament ei avaldu mitte kriiskavates

hõigetes ja liigutuses, vaid sügava rahulikkuse ja kultuurilisusega ilmekalt vihjab tantsu ettekandva rahvuse tasakaalukalt arenenud ja suursuguse siseilma poole, siis just selles tulevatki näha meie tantsude suurt omapära.

Dr. O. Loorits — mis puutub tantsude omapära küsimusse, siis olevat lugu siin tema arvates samasugune, nagu ta seda on sõnalise vanavara juures. Näitena toob Inglismaal praegu väljaandmisel oleva rahvusvahelise vanasõnade kogu, kus Eestist päritolevad vanasõnad, vaatamata sellele, et suur osa nendest oma sisult on tuntud ka teiste maailma rahvaste juures, nimetatud kogu toimetaja arvamus mõõda hindamist leiavad kui maailma omapärarikkamad.

Üldse seisvat sõnalise vanavara omapärarikkus just nende üksiknähtanssides, kuna üldiselt suurem osa sedaliiki vanavara olevat tuntud rahvusvaheliselt. Analoogiliselt sõnalisele vanavarale peaks samuti võimalik olema meie omapära esiletõstmine tantsudes üksikasjade kaudu... (Eeltoodud autorite hinnang on toodud koosoleku protokollist sõnasõnaliselt. J. P.)

See koosolek andis uue julge tunnustuse meie rahvatantsule. Nüüd järgnes — tantsude demonstratsioon Kaubandus-Tööstuskoja saalis. Sissejuhatuses kõned. Need olid veel kobavad, umbusaldavad, oletavad jutud, et siin on tegu vahet peamiselt laenuedega.

Selle vastu samas Vedro protesteeris.

Järgnesid tantsud. Need olid uhked tantsud, uskumatult kenad. „Vändra polka”, „Hiiu valss” — need jäid meele.

See oli ülendavamaid õhtuid, mida eestlasel õnnestub näha.

Rahvatantsu küsimus aga käärub edasi.

30. aprillil väljasaadetud kirjas propandajuht Oidermaa teeb teatavaks ÜENÜ-le:

„Riigivanem K. Pätsi poolt on kiidetud heaks rahvakunsti elustamise kava, mis esimeste töödena näeb ette trükiteoste väljaandmise rahvarõivaste kohta ja rahvatantsu, selle saatemuusika ning rahvapillide kohta.”

Rahvakunsti selgitamine on seega jõudnud uude staadiumi. Loodame, et kõik takistused eest ka edaspidi võidetakse.

Üks lehekülge eesti rahvatantsude loos aasta kestes on pööratud.

J. Pert.

Ungarlased harrastamas csárdási

EEDA KOOK

KÕRVELAUL

Kuhu saabud nõnda, kuhu?
Meeletu see pinge!
Päike tuld sul sülgab suhu,
kõrvetab su hinge!

Veri ju kui sula fina
voogab, hõõgab soonis.
Surma imeb kops ja nina.
Näol, mis hullund joonis.

Ees ei oota sind mimosid,
allikad ja palmid.
Ei granaadid, aprikoosid,
datiliviljad valmid.

Ei oas too, mis sääli kaugel
kangastub su ette.
Palavik vaid silme laugel
palmeks loob skelette.

Vaafa: sääli on üle hõõrand
kuum sammuumi hingus,
Pühkind jäljed, püsti pöörand
luud kui puud ses kingus.

Vaafa: sellel leekval liival
pleek'vad kord su kondid.
Lennul ju sammuumi tiivad,
kannul kõrve fondid!

Nõnda veri kinkles, kõhkles,
jalg ju vankel astus.
Tahtetrois ent kolbas rõhkles.
kiuslik kaikus vastus:

Kui ka valu närve lõikab
tulenugadega,
ja su hinge kahtlus põikab
päikse julmusega,

Kui ka tee sul kõrveluuteil
kulgeb lõputuna,
ja su vaim ehk eksiuuteil
vaarub väsinuna –

Innustagu see su indu,
taotlust tiivustagu!
Süda vapraks jääb siis rindu,
vapraks meel ja magu!

Tõkked eal ei tõkestuseks
uljal rändurmeelel,
mõttetus saab mõttestuseks
tahtekindla feedel.

Ainult see võib korra saabu
ihaldel oasid,
kelle vaim ei murtult maabu
kõrve kuiva baasid!

EESTI RAHVARÕIVASTEST

H. KURRIK

Meeste rõivad

Meeste ülikond on palju ühtlasem ja ka lihtsam naiste omast. Erinevaid jooni maa-konniti ja vaheldust toovad selle värv, lõiked ja üksikute kõnnete ilustised, nagu särigitikand või pikk-kuubede nõör- ja nõõp-ilustised. Meeste kõnded on: särk, püksid, vest, vatt, varrastatud kampsun (saartel), pikk-kuub, rüü, vöö, peakatetena kaabud ja mütsid, sukad ja jalatsid.

Meeste rõivad jagunevad villasteks tali- ja linasteks või takusteks suvirõivasteks.

Meeste särk on alati ömmeldud ühest tükist, s. o. ilma jatkuta. Vanem särigitüüp esineb saartel umb. kämblakõrguse või kõrgemagi püstkraega. Krae ei ulatu ümber kaela, vaid seisab lõua alt vähe lahti ja kinnitatakse vitssõlega rinna peal. Krae ümber on seotud ka kokkurullitud rätik, mille otsad ripuvad rinnal. Püstkrae Saaremaal on ilustatud mähkpilu ja valgetikandiga (pilt nr. 1). Muhumaal on ta tikitud tumesinise lõngaga. Mandri särgid on üldiselt lihtsamad, kuid kaunis peenest linasest riidest. Leidub üksikuid peiusärke, millede kogu rinnaesist ehib lai pilukiri. Ka varrukasuud, värvlid, vahest ka õlalapid on pilutatud või tikitud valge niidiga mitmesugustes ilupistetes, kiri on alati geomeetiline. Kui oli moes kanda püstkraega vesti ja vatti, siis oli ka särgil kõrge krae, mis teiste kõnnete alt välja ulatus. Hiljemini hakati kraesid maha murdma üle vesti ja kuue ääre.

Iserühma mandrisärkidest moodustavad Hallistes ja Karksis esinevad nn. kaukaga särgid. Lõikelt õige lihtsad, seega õige vana päritoluga, on nende rinna- ja seljaosa vooderdatud kas sama või ka jämedama linase riidega. Et rinnalõhandikul mõlemad riided on kokku

Pilt 1

õmblemata ja kumbki on palistatud, moodustub seetõttu kaugas. Rinnaesist lõhandikku ilustab peen mähkpilu. Madal püstkrae on pilutatud ja tikitud püvisilma pistes. Särk ehk hame kinnitati preesiga.

Iseärasusena tundub veel Räpina meeste särk, millel analoogselt naiste särkidele varuka õlaotsadele on ristipidi sissekootud punased triibud või ruudukestest koostatud geomeetiline kiri, n. n. hulped. Ka õlalapist käib varuka pool otsas risti üle punane kiri. Krae on mahamurtav ja lai ilma ilustisteta. Punaseid hulpeid varukal ja pikupidi õlalappidel leidub ka mõnes Tartumaa khk-s, nagu Puhjas ja Võnnus.

Kõigist senikirjeldatud särkidest lähevad täiesti lahku Setumaa särgid. Rinna lõhandik ei ole neil keskel, nagu mujal, vaid paremal pool rinda. Madal püstkrae, mis ulatub alati ümber kaela, rinnaesine, varukate suud ja särgi alumine äär on ilustatud, vanasti tagasihoidlikumalt sissekootud punaste triipude või muu kirjaga. Hilisemal ajal on rinnaesine, vahest ka krae toredalt tikitud ristpistes õige eredates värvides, kuid ikkagi geomeetriliste kirjadega.

Setumaal, Harglas, Räpinas ja ka Hallistes-Karksis kanti särk pükste peal ning seoti kinni kitsa vööga. Võrumaa meeste vöö ehk „puidik“, osalt ka Setumaa vöö oli kootud samas tehnikas nagu naiste kirjatud vööki, kuid poole kitsamad. Peale nende on Setumaal ning Hallistes-Karksis meeste vööd aga kootud kõladega.

Hallistes-Karksis tõmmati särk pükstest nii palju välja, et ta kotina üle pükste värvli tagasi kukkus. Lahutamata riietuse osaks osutus seal suur nelinurkne, lakaga nahast task. Vöö käis laka alt läbi ja task rippus kõhu all.

Kõik meeste särgid on linased, lihtsamad takused, alles hilisemal ajal hakati kuduma poollinaseid ja Setumaal ka puuvillaseid särke.

XIX s. kantud püksid on pikad, poolpikad ja põlvpüksid. Mujal Eestis tundmata lõikega pükse, nn. „keeruga kaltse“ kanti Hallistes-Karksis, suvel linaseid, talvel valgeid villaseid. Need püksid on poolpikad, säärite otsad jäid aga tumepruunide sukkade sisse, mis ulatusid põlvedeni. Niisamuti kat- sid kirjatud äärtega pikad sukad setupükste

poolpikki sääri kuni põlveni. Ka põlvpükste-
tega kanti sukki, enamasti ühevärvilisi, kas
lambapruune, tumesiniseid, harvemini valgeid
ja halle. Ilustiseks olid neil nn. viklid, s.o.
parempidi kootud sukale kooti kirjad külge-
del või taga pahupidi sisse. Isesugused
punased kirjatud kiilud ilustavad tumesinist
Jüri khk-a sukasäärt mõlemalt poolt. Põlv-
pükstega jäid sukaloodused pükste värvli alla.
Pükste sääri kinnitati harilikult nõobiga. Mõ-
nikord oli lõhandikul väljaspool säärt veel
2—3 nõopi ja nõopauku; mõnikord peale nõo-
pide või nõopide asemel augud säärepaelte
jaoks. Säärevärvliga pükse kinnitati samal
viisil. Värvliga ainult põlve kohal, nn. „poole
värvliga” linastel pükstel olid säärite otstes
kurrupaelad.

Põlvpükstel oli vöö kohal külge õmmeldud
värvel, mis eest kinni nõõbiti, või ainult palis-
tus, millest kinnisidumiseks kurrupaelad läbi
tõmmatud.

Tähtis osa pükstel on lakk, mis esineb
peaaegu ainult põlvpükstel. Täislakk oli
mõlematest ülanurkadest lahtinõõbitav, pool-
lakk avanes ainult ühest ülanurgast.

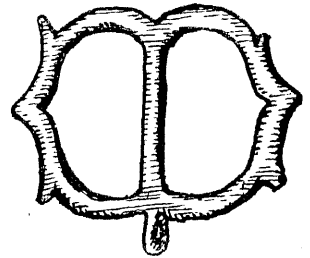
Primitiivselt kinnitatud linaseid pükse, kas
ühe nõõbiga nõõbitud, või eest seotud pükse
kanti küll alati kas särgi all, nagu Setu- ja
Võrumaal ning Hallistes-Karksis või nende
värvli üle ulatuva vesti, vati või pikk-kuue-
ga. Kiriku- ja piduülikonnal ei jäänud iialgi
see enam-vähem lohakas kinnitamisviis paistma.

Põlvpükstega kanti tihti ühe ja sama lõi-
kega vesti ning vatti.

Osa vatte on pikad ja ulatuvad üle puu-
sade, eest kinnituvad kuni kurgualuseni, neil
on püstkrae, mis üldse kinni ei käi. Teised
vatid on lühikesed ja lõpevad järsult vöö
kohal. Ees hõlmadel on ühes või kahes reas
nõõpauke, s. o. sümmeetriliselt mõlemas hõl-
maääres. Võib olla, niisugust vatti üldse ei
nõõbitudki kinni ja tema alt jäi paistma vest.
Vati hõlmade allnurgad on kaarekujuliselt väl-
ja lõigatud.

Vestid on harilikult erinevast riidest,
kas punastes värvides kodukootud riidest nagu
Sõrvel, Lääne- ja Harjumaal või lillelisest
poolsiidist, peenruudulisest sitsist jne. Ka
vestidel on püstkrae ja kahes reas ilunõõbid.

Harilikult on vest kantud vatiga, seetõttu
selja osa õmmeldud odavamast, enamasti plee-
kimata linasest riidest. Teisiti aga Jüri khk-s,
kus kogu vest on ühest ja samast villa-
sest riidest, lõikelt sarnanevat vatiga ja näh-
tavasti suvel kantud vati asemel.

Pilt 2

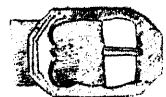
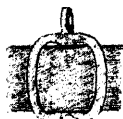
Värvi poolest vanimat valget villast üli-
konda kantakse praegugi veel Kihnu saarel
ja Setumaal, läinud sajandi lõpul ka veel
Hallistes, Karksis ja Harglas. Saartel, loode ja
lääne poolsel mandril eelistati lambapruuni
värvi. Mujal mandril peale Setumaa on kau-
nis üldiselt levinud potisiline meeste riie.

Linaste vattide lõige sarnaneb villastega;
linastega vesti ei kantud. Linased suviriided
ei ole mitte ainult valged, õige tihti ka valget-
sinist pikitriipu, isegi peenruudulisel.

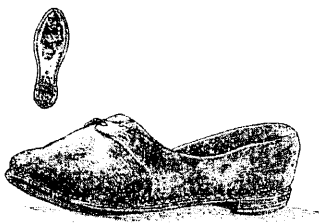
„Peiupüksid” olid seemisnahksed põlvpük-
sid kõige heledamast beezist kuni kohvipruu-
nini. Need püksid olid jõukuse tunnuseks ja
neid kanti pulmadel.

Kiriku ja pidurõivast täiendas pikk-
kuu b. Olenevalt kuubede levikalast, eral-
dame mitu tüüpi kuubi erinevate lõigete ja
värvidega. Pikk-kuuel on punased nõõrilusti-
sed rohkesti ja omapäraselt arendatud, ise-
äranis Lõuna-Viljandimaal, vähemal määral
ka Ida-Saaremaal ja Virumaal, Põhja-Pärnu-
ning Põhja-Viljandimaal, Setu valge här-
maku ehk suursärgi ja poolsärgi lai maha-
murtud krae ja selle kuue muud osadki on
ilustatud musta või tumesinise sametiga. Pikk-
kuube ja kasukat seoti kinni vööga, mis tehni-
kalt erines naiste vöödest. Ta oli täisvillane,
kas palmitud vöö, kõlavöö, võrkvöö, erilaius-
tes telgedel kootud vöö, hilisemal ajal ka
pärlvöö nahkrihm ja ostetud nn. kalmuk-
riidest (kamlott) vöö.

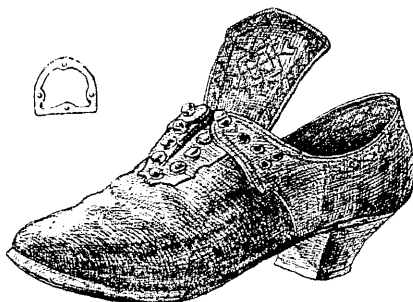
Pilt 3

Pilt 4

Pilt 5

Kõige vanemate meeste vööde hulka kuuluvad aga nahkvööd vaskpannalde ja -sirkadega, mis üleni katavad kogu vöörihma (pld. 2 ja 3).

Meeste peakatteist on laialt levinud kõrge rummuga kaapkübar ja talimütsidest läki-läki. Suvistel töödel kanti kergemat peakatet, nagu nelja- ja kuuesüululist murumütsi, vahelduvate punaste ja tumesiniste süuludega, või ühevärviliste süuludega, millede vahel kitsas punane riideriba ehk „tera”. Kanti ka varrastatud ja heegeldatud valget linast ja puuvillast poolkera-kujulist ja sopiga tutt-ehk t o p s m ü t s i. Viimasel olid tumesinised

või punased geomeetrilised kirjad vööditi sisse kootud.

Keskajal Lääne-Euroopas kantud ja ka meie ida- ja lõunanaabreil tuntud pastlad on Eestis meie päevini püsinud jalanõuna töö juures. Läänud sajandi keskel olid levinud unmmiskingad (pld. 4 ja 5), iseäranis saartel. Linna mõjul kanti aga ka mandril kirikurõiva juure kingi ja saapaid, mehed peale selle veel säärikuid.

ELTS VENTSEL

M E N U E T T

*Väätroose punetavad vanikud ning pärjad.
Terrassel palistuvad marmorastmed.
Ja meelespeadel sinisilmad mürjad:
Pronks veenus udutab neid sätendaval kastel.*

*Veepiisku püüab naerev Kolombiin,
Käekõrval väike, kahvatu Pieretta.
On kohtamise määranud neil siin
Noor Arlekiin, kel Kolombiin — Juljetta.*

*Kuu pillab veele virvendava ketta.
Ju ruttab Arlekiin; pilk armastusest tume,
Ta embab Kolombiini. Ornake Pieretta
Kurb, aralt taganeb. — Veel kahvatum ta jume.*

*Kuu mõrsjaks loorituna pilvekese riidest
Pool-häbelikult kulgeb seedri varju.
Juljettal olad paljastunud siidist.
Suu Arlekiini otsib huulte-marju*

*Ja sonib vandeid, töotusi kuumi.
Käed — kallistavad kütkeid ümber piha,
Mis väriseb ja tuikab . . . Küllalt ruumi
Neil lillepuhmas — vaigistamaks iha.*

*Kui lahkumisel embab Arlekiin
Veel Kolombiini, õhkab: Mu Juljettal
Su huultel mest, veres raske viin!
. . . ta naljatades haarab ka Pieretta.*

*Ju sügis ammu lõigand roosid mullaks.
Ja suve unustanud edev Kolombiin — Juljetta.
Ent suvi kellele siiski jäänud kullaks —
Ta mälestusest võlut praegu veel Pieretta.*

VÕIDUPÜHAKS

JUHAN JAIK

Need olid ilusamad hetked eesti rahva ajaloos.

Elujõulised, tugevad rahvad tunnevad selliseid mõnikord. Ühekorruga on nagu imeväel saanud teoks kõigi ta kihtide ühistahe, pakatab jõud, lõkendab teojulgus, usk enesesse on saanud elavaks ning mitmekordistab rahva jõu.

Vabadussõja aiguses, kus seesugune meeoleolutõus oleks pidanud olema loomulik, meie seda oma rahva juures kahjuks ei näinud. Vabadusihk kihvatas nii vaid teadlikuma osa südameis.

Kuid suur silmapilk ei jäänud tulemata. See tuli vabadussõja keskel, siis kui lõunapoolt ähvardas meid meie põliseim vaenlane.

Millised olid need päevad?

Kunagi pole meie rügemendid suurema vaimustusega rutanud vaenlase vastu, kunagi pole rindele sõitmise käsk toonud endaga kaasa sellist vaimustust.

Näis, nagu oleks kogu eesti rahvas oma teadvuses oodanudki seda momenti, millal saab mõõta jõudu ajaloolise vaenlasega ja võitlusega purustada vanad ja luua uued vahekorrad. Vabadussõda nagu poleks olnud täielik, kui selles oleks puudunud ka nende arвете lõpetamine. Ning oldi ühke sellele, et saatuse lubas õiendada need arved just sellel rahval, meil eestlastel, kes 700 aasta eestki oli sissetungijatele peavastaseks.

Ešelonid liikusid lauluga lõunapoolle, samas suunas, kühu kõige sagedamini rühkisid muistsedki malevad. Haiglaist põgenesid rindele poolparanenud sõdurid, et mitte jääda kaasaelamata seda saatuse tähtsamat silmapilku. Tagavaraosadest põgeneti rindele omavoliliselt ning idarindel seis-

vates sõdurite südameis liigutas end võimsalt igatsus — sinna, Võnnu alla.

Iga süda, mis tuksus koos vahva südamega, tundis, et saavutatakse võit. Ülemjuhataja kindel otsus võeti igal pool rahva hulgas vastu suurima rahuldustundega. Ning kogu need päevad nii linn kui maa jälgis Läti pinnal arenevaid sündmusi nii nagu ei ühtki teist kunagi varem. Tundus, et kogu rahvas pidas hinge kinni oodates võidu sõnumeid. Ning siis kui need saabusid ja said teatavaks rahvakogumisel, siis tunti rõõmu, mis oleks olnud liig kanda üksikuil, kui ei oleks olnud rõõmustada paljute lootusetuses hauda varisenud sugupõlvade eest.

Eriliselt vilkusid tollel suvel jaanituled. Meestest tühjaksjäänud külades süüdati need siiski kodusolijate poolt, kuid nii nagu kõikide südames seisis meie saatuse otsustamine Riia ees ning mõtted kandusid sinna, nii tuleleegid püüdisid ulatada oma pilku, oma nobedamat kiirt lõuna suunas, et näha ise sinna, et olla valgustajaks sõdureile nende ohtlikul teel. Need tuledki ootasid oma saatust — kas allaheidetu vihaleegiks või võitja rõõmutuleks?

*

Need tuled loidavad nüüd Võidupühal võidutuledena. Nad märgitsevad seda suurt vaimustuse loitu, mis oli omane eesti sõdureile sõjaretkel, nad märgitsevad seda suurt ühistuld, mis noil ajal meie veres kisendas tegude järele. Nad märgitsevad ka seda, et viimseni ühtehoidev ja enesesse uskuv rahvas suudab kõik ja nad ütlevad meile ka seda, et hoolimata ajutistest juhtivatest lahkkelidest meie rahvas hädaohu puhul alati ühendub üksmeelseks, murdumatuks ja võitjaks jõuks.

Tervitus

EESTI NOORSOOLE

Suurima rõõmuga olen valmis vastu tulema „EESTI NOORUS”-e toimetuse palvele ning kirjutan meeleldi Eesti-Ungari hõimusedemete tähtsusest. Toimetus palus minult ülesvõtteid, võimalikult ungari rahvakommetest, riie-tusest või tantsudest. Kahjuks, ma ei saanud ajapuudusel neid hankida. Kuid kerkib küsimus: kas annaksid õiget pilti Ungari praegusest elust-olust nood ülesvõtted? On ju hävinemas igal-pool kõik, mis puutub vanavarasse, va-nadesse kommetesse. Ungaris elab — ühes perekonnaliikmetega — 3 miljo-nit maata põllutöölist, popse. Nad tee-vad tööd igapäevase leivaraasukese eest, ning neil vist ei ole suuri võima-lusi pidutseda, käia toredais riietes. Nad on õnnelikud, kui saavad kanda kõige lihtsamaid rõivaid. Ungari elab muredes, tema rahvas töötab seal, kus tööd on, ning ootab tööd seal, kus tööst on puudus. Kokkusurutud Trianoni-Ungaris elab ligi 9 miljonit, rahu ja õi-guse eest palvetavat inimest. Ning Un-gari piiridel seisavad hambuni relvas-tatud naaberriigid, kus isegi rahu ajal on registreeritud reservidena, 4-mil-joniline sõjavägi.

Võib siis kergesti kujutella, et Un-gari õige nägu on praegu sünge. Selle-pärast ma ei kirjuta Eesti noorsoole verd keema panevaist tantsudest, joob-nustavaist veinidest ning temperamen-dikast mustlasmuusikast. Kui küsida ungari noorurilt, mis ta arvab nendest maistest mõnudest, ta vaatab küsijale silmi arusaamatul ilmel. Mis ungari tü-tarlaste huvikeskuses seisab, on mulle teadmata. Tean aga, et noorte poisside huvi keskpunktiks on Viini ja Buda-pesti vahel liikuvate kiir- ning kauba-rongide ees n. n. Kandõ-süsteemilised elektri-vedurid. Kandõ-vedurid tähen-davad sümboolselt seda muutumist, mis on käimas Ungaris meie päevil, asja-likkuse, realistliku ilmavaate arengu suunas. Ja missuguse rõõmuga tervitab iga ungarlane, laps või hallpea, raud-teeliinidel, läbi „pusta” lagendiku tor-

Sziványi Elemér

mavat mootorrongi (Schienautobus): Árpád, Léd, Elöd jne. Neist on Léd ungari tööstuse suursaavutis. Nimeta-tud mootorrongid kannavad maavalda-jate ungari hõimupealikute nimesid sümboliseerides, et mis 100 aasta eest on saavutatud hobuste seljas, seda — uue, suure Ungari jälleloomist — tahab praegune põlv mootorite ning masinate võimuga teostada.

Nüüd, kevadel, mängivad igalpool koolides õpilased paberist valmistatud lennukimudelitega. Mingisugune sala-jane vaist töötab meie noorsoos — len-nata ta tahab, lennata sellele vaatama-ta, et maailmasõja lõpul Ungarile pea-lesurutud rahulepingus keelati Un-garile lennukite valmistamine ning tar-vitamine. Kuid ajad muutuvad, ning tehnika kesk- ja ülikoolides ehitatakse siiski kõiksuguseid lennukitüüpe. Eri-ti harrastatakse mootorita purilennu-

keid. Kas ei sündinud mõne aasta eest ime: vara hommikul, Ungaris, Debreceni linnas õhku tõusnud lennuk maandus sama päeva õhtupoolikul Pärnu läheduses, Eestis. Ning millist ülemaalist rõõmu ja vaimustust äratas, kui viie aasta eest lendas üle ookeani „Öigust Ungarile” nimeline lennuk, ehitatud Ameerika ungarlaste korjandustest.

Kas ei ole imelik, et Ungari, kes oma ainsa meresadama, Fiumegi, kaotas Trianoni rahulepinguga, valmistab nüüd järgimööda uuetüübilisi merelaevu. Nad väljuvad Budapestist ning Doonaud mööda liiguvad Musta- ja Vahemerele. Nagu lennuk Gerle (Metsuikene) maandus kord Eestis, nii võib loota, et kord ilmuvad Tallinna sadamasse ungari merelaevad: Budapest, Szeged jne.

Tantsude, rahvariiete, rahvakommete asemele oleks päevakohasem nende uute ungari masinate ülesvõtted läkitada „Eesti Noorusele”. Ungari inseneride ja tööliste oskust tõendavad need masinad, rääkides sellest, et õhus, maal ning merel otsib uut elu, uut tõusu, paremat tulevikku ungari rahvas. Tantsude, rahvariiete, viinamarjade ning mustlasmuusika asemele võtke vastu nende kolme masina pildid, sest neist peegeldub vastu praeguse Ungari tahtejõud ning loomiseoskus. Ja lubage mind rääkida veel paar sõna minu isiklikest mälestusist.

*

Tänavu, veebruaris, võtsin osa Eesti Vabariigi vabaduspäeva puhul Budapestis korraldatud „Eesti õhtust”. Torreda võõrastemaja hiilgavalt valgustatud saali kogunesid kaugel lõunamaal elavad eestlased, ning rohke arvul eestisõbralikke ungarlasi. Peremeheks oli Eesti Vabariigi energiline esindaja, hra Richard Jöffert, kes tervitas koosolijaid mõlemas hõimukeeles. Siis kostsid eesti luuletajate ning heliloojate tööd: deklameeriti, lauldi ning mängiti klaveril. Vaimus tundsin ennast istuvat kuskil Tartus või Tallinnas, võttes osa rõõmuaktusist, mis korraldati tol päeval kogu Eestis.

Vaimus tuletasin meeles oma nooruse ilusamaid aastaid, mil elasin Eestis, sõin eesti leiba ning eesti liha. Ning see liha läks mu luusse, leib mu

Ungari ema ja laps rahvarõivais.

veresse. Poolunes, nagu oleks üheks hetkeks tagasi tulnud mu noorus — noorus, mis teatavasti ei tule iial tagasi.

Tõesti, ei tule! Sest avades silmad, märkasin äkki Eesti ja Ungari lippude vahel, lilledest ümbritsetuna, seinale kirjutatud tähti E. V. XVIII.

Oli Eesti Vabariigi 18-es sünnipäev. Issand Jumal, kas on see võimalik. Kauni sihvaka neiuna tõusis mu ette ESTONIA, Läänemere haldja kuju. Ning elluastuva küpse mehena naeratas mu vaimusilmade ees eesti noorur. Raskuste, takistuste peale vaatamata, rõõmude ning murede aastail kasvas, tugevnes see pisikene riik, mida ma olen 3—4 aastase riigisemnekesena näinud esimest korda.

„Andke meile 15—20 aastat iseseisvust, ja me tahame näidata, mida suudab, mida oskab ning mida tahab luua eesti rahvas!” — ütlesid tol ajal mu eesti sõbrad, kelledest juba nii mõnigi on varisenud hauda. See oli tolle aegne tahtejõud, mis võlus mind Eestis, mis mind igaveseks, oma elu lõpuni ühendas Eesti maaga ja eesti rahvaga.

Pilt rahvatantsude demonstratsioonõhtult.

Minu hauda varisenud, või ikka veel hoogsasti töötavaid eesti sõpru meenutades, ütlen Teile, Eesti noored Ungari pimedail õil: Teie isad ning vanemad vennad on midagi suurt korda saatnud.

Sest mina nägin veel sõjatulest purustet varemeid Narva rindel. Mulle näidati veel vanglaid, kus me tolleaegseid eesti sõpru oli hoitud kinni. Ma nägin veel toredaid mõisa- ja lihtsaid taluhooneid, purustatud akendega, sisselöödud ustega, lagunenud müüridega — tühjadena, mahajäetutena. Ma nägin aga, kuidas käis hoone chitustöö sõja ja hävitamise järele, ma nägin lagunenud varemeil ärkavat uut elu. Olen elanud läbi ühe rahva uuestisünni ülevaid aastaid. Eesti noored, mina tean, mis on taassündimine, ülestõusmine. Teie armas, väikene riik õpetas mulle seda! Tulin noil päevil tükkeldatud, sõjast ning vaenlaste ülevõimust piinatud Ungarist. Minu endise, suure isamaaga võrreldes oli Eesti vaid pisikene lastetuba. Kuid selles lastetoas olen uusi mängusid õppinud, olen elanud minu nooruse õnnelikumaid aastaid. Ning sellepärast tähistab minu ilma vaates Eesti Vabariik igavest noorust.

Eesti meredes ning järvedes peegeldus mu silmade nooruslik sära. Eesti kohisevais, tihedais metsades lehvisid,

vabaduse puhangus mu süsimustad juuksed. Ning kui ükskord minust saab elust murtud hallpea, kui ükskord minu silmist kaob elurõõmu leek, tahan veel kord sõita Eestisse ja otsida üles kohad, kus endiste varemete asemele tõusevad nüüd moodsad ja uhked tornid. Näidake siis minu peale, öeldes oma laste-lastele: Vaata, see ungari onu nägi meie Vabariiki päris pisilapsena, hällis nutvana, rõõmust või murest karjuvana. Onu nägi, kuidas meie riik tegi esimesi samme, ta nägi, kuidas hakkas meie kallisi kodumaa järkjärgult kasvama, tugevnema, suurenema. Ta nägi, kuidas sai organiseerimast orjarahvast haridusele püüdev, riikiehitav, euroopalikkuse tasapinnale tõusnud rahvus.

Eesti tütreid, eesti pojad: ärge unustage iial, et isade maa ning isade teod kohustavad Teid alal hoidma, arendama ning kaitsma viimse vere tilgani seda, mis Baltimere kaldail on tehtud ja loodud pärast Lunastaja sündimust, Issanda 1918-ail aastail...

*Teie Ungari onu
D. Firányi Elemér*

Soome-Ugri kongresside ülesanne

Viisteistkümmend aastat tagasi 1921. a. juuni kuus oli esimene juhus, kus tuhandete aastate eest üksteisest eemale kistud Uurali rahvaste esindajad jälle üksteist kohtasid. Kokkutuleku mõtte sai alguse soomlaste juures. Rahvaste hõimluse idee kaks innukaimat sõpra, Matti Pesonen ja nüüd juba surnud Alfred Jotuni, Helsingi soomekeelsete rahvakoolide inspektor, panid esmakordselt liikuma mõtte, et iseseisvaks saanud soome ja eesti rahval tuleks korraldada kooliasju käsitlev kongress — Soome pealinnas. Jotuni pöördus minu poole ettepanekuga, et ka ungari rahvas mõninga oma esindaja kaudu võtaks osa sellest kavetatud kahe hõimurahva kohtumisest. Meie katkirebitud kodumaa elas tollal oma kõige raskemaid päevi, aga siiski meie vennasrahva kutsuv hääle kaugelt Põhjast ei tarvitsenud leida eest kurte kõrvu. Ungari haridusministeeriumi toleaeagsed juhid toetasid kohe südielt asja ning nõnda õnnestus saavutada, et ungari rahvas viie esindajaga võis osa võtta sellest esimesest hõimurahvaste kokkusaamisest, mis minu soovil nimetati mitte Soome-Eesti kooikongressiks, vaid Soome-Ugri haridusajade kongressiks. See nimetus muudeti siis kolm aastat hiljem, Tallinnas, Soome-Ugri kultuurkongressiks. Viimasest kongressist võttis osa juba kuuskümmend madjarlast, nende seas ka ülemaailmse kuulsusega prof. Pal Teleki.

Kuna nüüd meie, ungarlased, tollest ajast peale kaheteistkümmend aasta pärast juba teist puhku kongressist osavõtjaina külastame muistses Tallinna, võib meis loomulikult kerkida küsimus: mis mõtte, eesmärk ja ülesanne on neil hõimulisil kokkutulekuil ja mis kasu saame neist hõimutunnete süvendamisest? Sest, kui silmitsene ajaloolisi ja poliitilisi tõike, võime veenduda, et rahvaste hõimluse idee kuigi palju ei kaalu rahvaste elus. Maailmasõjas tormasid leppimatute vastaspooltena üksteisele kallale päris lähidased hõi-

Aladár Bán

Uurallaste hümn

*Tõlkinud A. Oras.
Komp. Joh. Jürgenson.*

Kus tõuseb Uural, morn ja jüle,
sääle taarnast aja sünges süle
läks muiste teele inimsumm,
ees tulevik, mis karm ja tumm
ning marus piki sõjatandreid
ta heitles mõõda maid ja mandreid,
ja põhja, ida, lääne teel
lõiu uue kodu sangarmeel.

Ning, karastet sest raskest rännust,
hulk rahvaid võrsus iidsest kännust;
ei välgulööök, ei tormisöööst
neid võõrutanud vaprast tööst,
ei enda julge vere valang —
neil hinges loitis iha palang,
kuum tahe, suur ja härrandlik:
sest leegist hojus videvik.

Ning, olgu rõõmsad, olgu rõhut,
kas ahelais või kütkeid lõhut,
kuid puhtast, siirast hingest nüüd
neil kõigil kajab harras hüüd:

Me muistne jumal, sa, kes määrad
me tahte teed ja valed väärad,
meid tehku võitlejaks su võim,
et kindlaks jääks me ühishõim
ning kiirgaks võitvalt igal maal
õnn, rahvus, priius, ideaal!

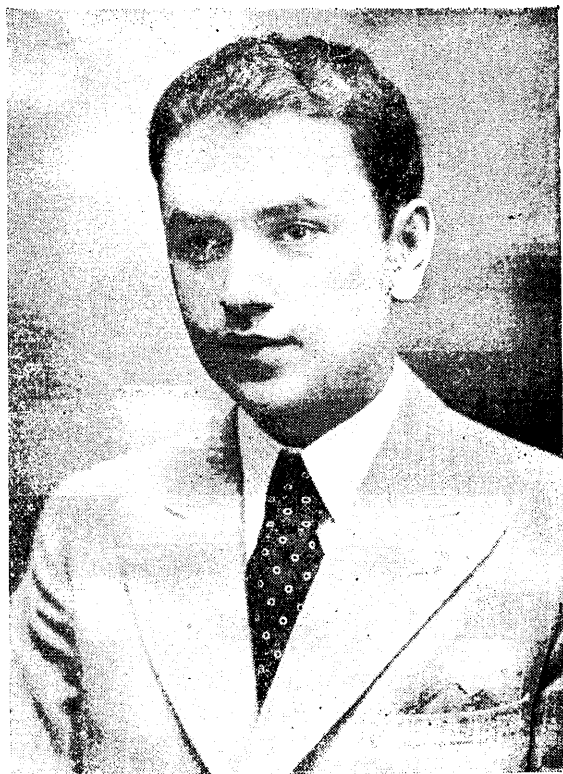
murahvad ja isegi üldiselt kuulsaks saanud panslavismi ideegi jooksis rappa. Tõusuguluse aade rahvaste juures ei muutunud tühjaks sõnakõlksuks üksnes seal, kus mõlema rahva ühised huvid täiendavad seda aadet, aga see surutakse kohe tagaplaanile, niipea kui kahe hõimurahva ainelised või ülevõimu puutuvad pütüded põrkavad kokku.

Hiljuti surnud suurel soome teadlasel Emil Setäläl oli nõnda siis täiesti õigus, kui ta rõhutas, et hõimuaatel tuleb maksvusele pääseda esmajoones just kultuurisel, peamiselt teaduste alal. Oma ettekandeis ja kirjutustes tõstis ta alati esile, et haritud soome-ugri rahvaste ühine ülesanne olgu: maailma ja rahvusvahelisi teadusi oma tõusse puutuvate teaduslike küsimuste lahend-

Céza Képes

Céza Képes, silmapaistvate annetega ungari luuletaja, on sündinud 1909. aastal. Ülikooli õpingud keeleteaduse alal sooritas ta a. 1932 Budapesti Péter Pármány'i nimelises ülikoolis, olles oma ülikooli-aastail olnud Eötvös-Collegiumi kasvandikuks. 1932. aastast peale on ta gümnaasiumi õpetajaks Sárospatak'i linnas Ida-Ungaris. Oma värssde ta on avaldanud ajakirjades: „Unnep”, „Napkelet”, „Válasz” „Szépszó” ja ajalehes „Mágyarság”. Tõlkinud on ta peamiselt eesti, inglise, saksa ja prantsuse keelest. On. F. Herczeg'i toimetusel ilmuvast ajakirja Uj Idök” alaliseks kaastööliseks, seal on ilmunud ning ilmuvad ka tema eesti luule tõlked. A. 1933 ilmus temalt iseseisev värsikogu „Märványba véslek” (Marmorisse raiuinu). Ungari Raadio esitas tema uuemaid värssde 22. IV 1936. Ettevalmistusel on Képes'il antoloogia eesti luulest ja uus algupärane värsikogu. Kuna muidu eesti keele ungari keelest ka moodsete kirjanikkude töid on palju enam tõlgitud kui vastupidi, siis ei saa seda luule kohta küll väita. On olemas vaid mõned üksikud ungari värsside tõlked eesti keeles, Képes'il seevastu on tõlgitud umbes 20 luuletist peamiselt Underilt, Suitsult ja Visnapuult. Hr. Képes kavatses tulla ka eelseisvale Soome-Ugri Kultuurkongressile ning pärast seda jääda teatud ajaks Eestisse, et täiendada oma keeleoskust ning teha eesti luule antoloogia ettevalmistustöid.

A. R.

Céza Képes

damisega rikastada ja sel kombel väärtuslike tõdedega kaasa aidata teaduslike maailmavaadete ülesehitamisel. On loomulik, et ühiste eesmärkide kallal töötavate rahvaste vahel kujuneb normaalsest sümpaatiast sügavam poolehoid, mis siis ka majanduslikul, poliitilisel ja mõnel muulgi alal võib anda rikkalikku vilja.

Soome-Ugri üksikud kannud on saatus oma halastamatu käega pillutanud üksteisest eemale laiali mööda Euroopa ja isegi osalt Aasia maa-aladele. Koguni üksteisele lähedal asuvat eesti ja soome rahvast lahutab meri ja ühe võhivõõra hiiglarahva hulk. Aga, ennäe, neis isepäinis jäetud rahvais on teaduse sära ning soojuse mõju! ärgranud ühise päritolu ning muistse suguluse äratundmine ja selle tõttu ka aateline vaimne igatsus üksteise järgi. Neid tundeid ei suuda segada maailma külmade aineliste huvide kokkupõrked ega jõua muuta ka leegitsev vihkamine. Neis kitsais ja raskeis oludes elavad

rahvad ei vala ega taha valada üksteise verd mõttetuis vennasõdades, ei ahnitse üksteise kodumaad endale, nagu seda teevad teiste rahvatõugude üksikud, kultuursed liikmed. Uurali kaljumägedest kaugele rebitud väikesed rahvad, otsekuu orvuks jäänud vennad, kohtuvad üksnes harva, juhitud õilsaist ja aatelisist tundeist, siis kui Koit ja Amarik üksteisele läbi kaugele udude ulatavad kätt ja otsekuu nemad, nõnda ka need hõimurahvad sülelevad üksteist hetkeks puhtas, vaimses armastuses, et siis jälle lahku minna elu raske ning palehigise ja verise võitluse väljale... Aga nende hinge on juurde tulnud uusi ilusaid mälestusi, lohutavaid lootusi ja uued kaunid keeled on hakanud helisema nende südamete kandlel, mis tugevnedes kumiseb edasi üksteisist eemal asuvate rahvaste südame igatsevat laulu.

Südamlike tervitustega

Dr. Aladár Bán.

HÕIMUTÖÖST

IRJA HARMAS

Kui kuuleme sõnu „hõimutöö” või „hõimuaade”, siis kindlasti suurem osa meist liidab selle mõiste nüüdse ajaga või lähema minevikuga, Eesti ja Soome iseseisvuse ajaga. Nimetatud hõimutöö, hõimuaade, hõimusõber jne. on küll noored, kuid mõisted ise ei ole nii noored. Kui paneme teravamalt tähele soomesugu rahvaste omavahelisi suhteid, siis näeme rõõmustavalt, et Soome silla ehitamist on alustatud rohkem kui sada aastat tagasi. Eesti ja Soome haritlased on loonud omavahelisi suhteid ja nemad on pannud aluse hõimutööle, mida praegune põlv võib vabalt harrastada oma iseseisvates maades. Nende haritlaste hulgas näeme oma kultuurajaloo suuri nimesid, nagu Koidula, Jansen, Kreutzvald, Rosenplänter, Fählmann, Eisen j. t. ja soomlastest Arvidsson, Castrén, Snellman, Lönnrot, Yrjö Koskinen, Julius ja Kaarle Krohn, Aspelin, Svan j. t.

Nende Eesti-Soome sõprade töö ei ole küll olnud nii laialdane ja ülemaalse ulatusega kui nüüdisaja soome silla ehitajate tegevus, eriti meie maade iseseisvuse ajal. Aga neile vanade kultuursuhete arendajatele võime rõõmuga anda aukoha kui Eesti ja Soome lähenemispüüete teerajajalle. Vaevalt oleksime ilma nende ohvrimeelsuseta jõudnud nii kaugemale, kui oleme praegu. Meie maade iseseisvaks saamisega alustati hõimutöö tõhusat edendamist. Näis nii, nagu oleks see töö algul jäänud peamiselt üliõpilaste harrastusalaks. On loomulik, et just nemad sellele andusid nooruse tulise innuga, eelarvamusteta, kuna vanem põlv oli ettevaatlikum ja julgen arvata, et ta tänapäevani ei ole veel eelarvamusist täiesti vabanenud. Alguses ei olnud see eesti ja soome üliõpilaste ühistöö sihipärane ja järjekindel, vaid kõikuv ja otsisklev, mis oli paratamatu. Ajajooksul on leitud õigeid tööviise, mida kummagi maa üliõpilaste noorsugu edasi arendab seda suurema tahtega ja hardumusega. Vähehaaval on hõimutegevus hakanud levima ka muis ringkonnas. Nüüd ei

ole enam ainult üliõpilastel, vaid ka arstidel, apteekreil, õpetajail ja teistel sõpruslepingud. Eriti intensiivsed on olnud viimastel aegadel õpetajate hõimusuhted, mille kaudu on haaratud hõimutöösse ka kooliõpilased. Praegu on sajad eesti ja soome kooliõpilased üksteisega kirjavahetuses ja noorte vaimustus mõlemal pool lahte väga suur.

Paar aastat tagasi pärast Eesti ja Soome iseseisvust pandi alus mõlemal maal Akadeemilistele Hõimuklubidele. Need ongi kõige vanemad hõimuorganisatsioonid. Peale nende tekkis Soomes veel uusi seltse, kelle töökavasse kuulus Karjala, Ingeri ja Liivi rahvaste saatuse jälgimine ja abistamine võimaluste piires. Seesugused seltsid on Akadeemiline Karjala Selts ja Naisüliõpilaste Karjala Selts. Viimasel ajal on just liivi hõimu saatuse olnud Soome üliõpilastel eriti südame lähedal. Helsingi Akadeemilise Hõimuklubi kirjastusel on juba mitu aastat välja antud liivikeelset ajakirja „Livi-li”, mida on jagatud tasuta kõigile Liivi ranna elanikele. See leht sisaldab liivlaste uudiseid, jutlusi, mitmesuguseid muid kirjutusi. Ka liivi rahvamaja ehitamise kavatsust on soome üliõpilased kaalunud, kuid see on suur rahaküsimus, mida on võimatu teostada üliõpilaste jõuga. Rahvamaja küsimust on arutatud koos eesti üliõpilastega, kuid mingisuguseid konkreetseid tulemusi ei ole seni veel saavutatud. Helsingi Akadeemilisel Hõimuklubil on eriti tähtsaks tööks olnud ka üliõpilaste vahetuse korraldamine Tartu üliõpilaskonnaga. Üliõpilaste vahetuse eesmärgiks on hankida tasuta suvitamisvõimalusi üliõpilastele, et nad võiksid tutvuneda vennasrahvaga, tema keelega, kultuuriga ja loodusega ning luua sõprussidemeid. Nii on sajad soome üliõpilased veetnud lõbusaid ja kindlasti unustamatuid suvenädalaid Eestis, kus meie, soomlased, alati tunneme ennast nagu omas kodus selle otsekohe ja ülevoolava sõpruse tõttu, (Järg 195. lhk.)

Ungari vee ja mägede võlus

A. MURAKIN

Madjari rahva jumaldatud jõgi, muistne-vana väärikas Doonau näeb oma pikal teekonnal merre palju ja ohtralt mitmekesiseid maastikke. Vist küll aga mitte kuski mujal pole nende võlvus nõnda rabav kui Ungaris. Kord uhke ja ülev metsane mäestik, kord taevaga sülelev lausik, millel hõljub leiline rohtute vina nagu kauge igatsus, — kord jälle heidutavalt järsk, raudmust kaljustik: need on pildid, mis alalõpmata saadavad seda näiliselt vaikset, kuid siiski salapärase seesmise innu ja rahunusega voolavat vetehiiglast.

Seal, kus jõgi slovakkide ja madjarite rajalt hakkab end pöörama lõunasse, Ungari pealinna suunas, — veel enne pisut, — laia oru serval mägede kurus, puistatult kaljujäsaku jalale, asub muistne-muistne pesa — kuulus Esztergom. Jõelt vaadates paistab selle madjarite kirikuresidenti südamest üle paplite ja kastanite tiheda massi vaevalt muud, kui mõni kirikutorn ja järsul kaljurahnul võimas kumerkuppiline katedraal. See hiiglane-tempel nagu ähvardaks muserdada oma klassikaliste vormide saledas ränkuses kogu linna ja selle ümbruse. Tükike paavstlikku Roomat keset ungari külapärasust. Madalamal, jõe kaldal toretseb peapiiskopi palce, mürtide ja loorberite aias, nagu käskija keset linna kloostreid, mungakoole ja vaimulikke internaate. Ümberringi aga laiuteleb mööda nõlvu ja piki orulausikut väikelinn — peaaegu külalike agulitega.

Agal alles ülalt võimsate metsaste mägede harjalt on Esztergom hõiskavalt maaliline. Kogu org on nagu asetatud peopesale ja tihedalt asustatud maa laotub silme ees otseku mingi nukkude maailm: muinaslugu seitsmepenikoorma-saapaist kipub siin tõepäraseks. Kaugusi tahaks nagu käega katsuda, aeg ja ruum hakkab sulama ühte mõistesse ning sinine põuavina väriseval horitsondil ja hargnev, hõbedane ürgvesi seal all ei lasegi enam vahet teha, kuidas säärast maakamara ülevat pilti võis vaadata karvane koopamees kivi-ajal, Septimuse väepealik Pannonia barbaaride vallutamisel, abne hunnikuningas, muinasmadjarite „Seitse ülikut“, vägev Soliman oma janitšaridega või moodsas reisilennukis istuv turist, loovides nagu kaljukotkas siit üle Piliši mäestiku Balkani suunas. Inimene on siin nagu pisuke putukas kaljuprao äärel,

Väike ungari neu rahvariides

kelle võib iga hetk vajutada lõmaks jumala põial...

Doonau kaldalt sirutuvad põlluribad kaugele üle legendiku, mis on linnaserva talupoegade ja väike-majaomanike heldekäeline toit ja. Mööda mäekülgi, nõlvakuid kerkib riga-rägastikuna aedu ja viinaistandisi, mis nihkuvad kaugelt mäestikku, ühinedes siiralt metskreegi ja karuvabarna padrikutega. Üibu-, virsiku ja mandlipuude sagarad ja tukad segunevad mäveerudel täiesti tamme-, plataani- ja akaatsiasaludega, või peitlevad metspirni, jalaka ja pähklipuude seas. Mäherdune kodune lihtmeelus: oma kaljude rada käiv matkaja võib leida metsapadrikuis ja mägi põldude peenrail, kuristikkude ja sügavteede kallastel, inimelamuist päris eemal — siniseid ploome, tuhkeid aprikoose või tähnilise koorega pirne. Aga ta ei himusta kunagi neid kui võõrast vara.

Siit algab suur metsane mäestik — Piliš. Valge dolomiit, Kesk-Euroopa kaunimaid leht-

puu-metsi — turistide ja metsseaküttide paradiis — ja all sügavas loakleb ülistatud jõgi. Need kolm looduse täiuslikku ilu moodustajat: mäed, mets, vesi — on siia kuhjunud suures ohtuses. Mäkke viiva süvatee servale on lükitud nagu helmed, pikk rida helisiniseid hütikesi, mis nii küllaliselt on üle kasvanud metsviigi väätidega, petuunia, luuderohu ja igasuguste lilledega, et mõnel paistab ainult korsten ja aknapaar. Kõik on siin nii vaikne, miniatüürlik, nukuline. Ja kõike haarab vaikne idüll. Külake ripub kaljuserval õite ja haljuse ohtuses, nagu mõni hiiglasemüüriavaablase pesa.

Eemal põhjapool üle pakatava oru sinetab sakiline ahelik: Dorogi ja Tolkodi mäed oma kivisõe-salvedega. Homnikuses õhus nagu liigksid, väriseksid mäerõunad. Kaugelt sinetusest jookseb paplite rida Doonau poole ning selle lõpus on üle vee viskunud pikk, lülikaarefine sild, mis ühendab madjarite ja slovakkide maid. Keskhommik on kui rõõskpiim, mida sõnatu matkaja mõnuga rüütab ja vahutav veevagu all jõepinnal, mille jätab enese taha aurik, muutub vedelaks hõbedaks ning kaob helkivasse kaugesse. Saared otsekuu ujusid, vallununa jõepõhjast, mööda siretavat vett ja siin-seal kaldalähedas voolus liigutab end aeglaselt mõni vana veskilogu, nagu uinuks ta iga hetk magama oma kohmakal lodjal. Kõik pistab siin aeglane, kutsuv ja suigutav.

*

Valge aurik ujub kui luik alla Budapesti poole. Toetudes lasilale ja silmitsedes pöörlevat vett, kuuled korraga oma selja taga mingit mahedat lututamist. Pöördudes näed, et sõitjate vahel kõnnib kikkivarbail mustlane ja puhub õhket. Ta on rietatud musta, pisut avar smoking on juba tublisti kulunud. Nähtavasti mõne lokaali bandest siia eksinud ja sõidab jumal teab kuhu. Ta tuleb üsna su kõrva juurde ja püüab sulle mängida otse südamesse, nii leebelt ja tasa-tasa, et on tunne, nagu tilguks pilli oteast värsket, jahedat kase-mahla. Keegi aga ei kuula teda. Ta on oma alatise pealetikkuva serenaadipakkumisega publiku juba tüütanud, seepärast saab ta tasuks üksnes jõhkraid seljapööramisi või ka mõne vihase „kääi pörgu!“ Pillimees aga — see paaria meie upsakas seltskonnas — on nii alandlik ja kannatlik, et ta kõik jämedused võtab vastu samasuguse lahke ja naeratava kummardusega, nagu rahatasugi...

Višegradi kohale saabudes nagu muutuks kõik veel vaiksemaks ja hardamaks. Inimene hämmatseb loodust, loodus hämmatseb — ise-

ennast. Selle kahekordse harduse manabki esile too ürgjõud, mida me tunneme ja millest me vaimustume, kui näeme endi ees kaljuhiiglast ta kohmakas võimsuses, või virutsevat vesikeerist, või sinkjaks-musta koletise tagant vastu sinist võlvi paisuvat, pilvemonstrumit, raksatavaid välke — ja kuuleme kuni igavikuni mägedest vastu kumisevat, veerevat kaja. Selle hämmastuse valab inimene sümfooniasse, laseb kõnelda sellest helidel ja värvidel, ent vaevalt küll asendab neid muuga...

Pilvede all, päramüütilise mäe tipus on muistne kants — ainult rusud endisest vägevusest. Juba läinud aastatuhandel asutasid Doonau slaavlased siia endile kindla, põlise turva. Pärastpoole tegid keskaegsed madjarite kuningad selle oma kantsiks ja hiljem sai sest türklaste vägevamaid tugipunkte. Nüüd ei ole ta enam midagi — ainult müürijäänused, prügihunnik keset metsalindude mugavat kodu. Aga inimene uhkustab alati oma minevikuga, hoiab isegi muinasaegset kivi, kui see jutustab ta ammumöödunud hiiglusest. Višegrad on nüüd riigivalitsuse kaitse all: turistidel on keelatud kive lahti kangutada, alla veeretada, või — pista taskusse!

Siit ülalt rullub lahti kogu nõiduslik Piliš. Sini-must ja mügerik, otsekuu mingi hangunud mere hiiglalainestik. Põhjas kattub sinihõbedaga slovakkide maa, külakesed helendavad läbi põuavina nagu valged nokkivad tuvikarjad. Küiker aga seletab hästi üksikuid kohti horitsondil, kus jooksevad kokku Tšehhoslovakkia ja Ungari rajad. Lõuna suunas, kaugel üle tippude ja kurude hõljub laik ähmast õhku ning väriseb suitsus: Budapest hingab seal oma suurtest kopsudest sinetava laotuse poole.

Mäherdune nauding on silmega mõne sekundi kestes lennata läbi mitu-mitu sada kilomeetrit maad ja kümneid tuhandeid penikoormaid rünklikku laotust! Milline mõnu on seirata sõitva raudteerongi suitsu ja jõel kulgevat laeva, nagu aknaklaasile sattunud tigu! Lõbu on pilguga jälgida sügavas allpool lendlevaid jõetiire ja halle, käärtult loovivaid kaljupääsukesi, keda sinisest kõrgusest varitseb teemantsilmaline pistrik. Siin, kõrgel, muistsete sõjakotkate pesas tunneb inimene end valitsejana üle maailma ja looduse.

*

Kuid peab siiski juba alla ronima oma valgesse puhkivasse jõesõidukisse, kus ehk ammu ootab rammus ja jumalikult võrtsitatud ungari kalasupp — paprikaš.

Vähjapüüdjad

Söök heeringat ja kaussi leiba poetab,
kui taga akna rada sulab ratta.
Siis ukse sulgeb, köidab koerahatta
ja keldrist toodud konnalaipu loetab.

Löiktubakat ja piibu tasku soetab,
vett käsib ümmardajal viia patta.
Suu vilet täis, peo hoidmas ölal natta,
nii püksisääri keerama ta toetab.

Ta kõnnib sääl, kus jõgi on ja nõrelepp.
Kord samme haugub kauge koer ja lendab nepp,
siis võrendikus nataga ta tuurab.

Ei tunne und, ei väsinuna soonist kätt,
vaid sumpab kaldal, sihiks kase valge rätt.
Kord siin, kord sääl natt vähke urkast luurab.

KILDE SOOMEST

A. MEIKOP

Eesti-Soome lähishõimude saatuse saatus on nende ükssteisest eraldumise kurb saatuse. Sajandite kestel on nad võõraste võimude all jäänud tihedama kokkupuutumise toeta ja rõõmuta. Osa neist (vadja, vepsa) on nii oma üksinduses hävinenudki. Osa jälle (liivi, ingeri, karjala) kulgeb selle kurva eraldumise lõputeed. Kuid kord on liivi laht olnud liivlaste laht ja soome laht — soomesugu rahvaste laht. Mitte ainult üle lahe, vaid ka ümber lahtede kulgesid muistsed ühendused.

2.

Eestit-Soometki on surunud see saatusevaim. Ainult Harju-Viru rannarahvas on muistselt tänaseni hoidnud alal tihedama kontakti Soomega, kuigi see kontakt olnud erailmeline. Ja ainult Eesti põhjapoolsema piiga — Juminda neeme — elanikud eraldavad palja silmi Helsingi tuletikku Soome rannajoones ja kuuleb siin vahel randuühendavaid värssgei:

„Mind vimmad viivad Viiburi
Ja tursad toovad tagasi.”

Kuid vähe teab tavaline viljandimaalane Viiburist, tartumaalane Tampereist ja petserimaalasele on Petsamo juba täiesti tundmata maa.

Ja vaevalt tavalisel soomlaselgi on õiget ettekujutust Eestist ja tema minevikust?

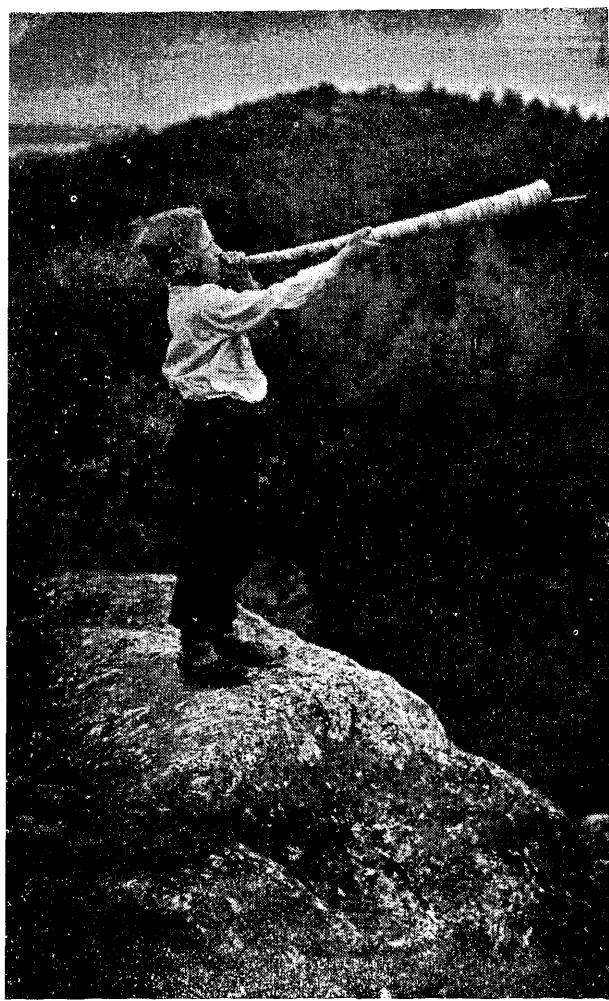
3.

Eesti-Soome saatuses ja ajaloos on palju ühiseid jooni. Nii Eestis kui Soomes kohtasid ristiusu maaletoomisel ida ja lääsi. Sellest kokkupuutumisest idaga kujunes Soomele õigeusklik Karjala, Eestile Petserimaa. Eesti omab Petseri, Soome Valamo kloostrimunkadega. Vahipostiks itta on Soomele olnud Viiburi, Eestil — Narva. Nii Eestile kui Soomele on lääsi toonud alistajaid ja ristiretki, ida-rüüstamisi. Mõlemal pool on rahvast rõhunud võõras aadel ja ristiusu õpetused pääsesid visalt mõjule. Mõlemad kannatasid vene surve all, mõlemad algatasid ja võitsid vabadussõja ja iseseisvuse. Eesti-Vene piir poolitab Peipsi, Soome-Vene oma Laadoga suurveed.

Kuid on ka eraldavaid jooni. Soomel on olnud tegemist kahe, Eestil kaheksa võõra rüüstaja ja vallutajaga. Eestile oli satumine Vene alla õnnetuseks, Soomele pigemini õnneks. Soomes on rahvas ja rahvajoad teatud määral teostanud oma saatuse juhtimist, Eestis oli rahvas õigusteta orja olukorras.

4.

Soome on suur looduslike üllatuste maa. Vaevalt paljud teavad, et ta maalade suuruselt on viies riik Euroopas ja ligi kümme korda suurem Eestist, et ta kujundab maailma omapärasemat küngasmaad (kal-

Karjapasunat puhumas (Soome).

juvald!) ja maailma tihedamat järvmass-
 tikku (62 000 järvel) ning tiheduselt ja
 arvult maailma suurima saarestiku (Turu
 saarestik — Soomel 80.000 saart!); et Soome
 kõrgeim mägi (Haltio-Haditsõkke, Lapi-
 s) tõuseb 1324 m üle merepinna; et Põhjamere
 ääres päike ei looju 22. maist alates kuni
 23. juulini; et Imatra on Euroopa veerikkam
 jõu ja et siin asub Euroopa suurimaid jõu-
 jama, mis valgustab poolte Soome elanikkude
 elamuid; et kaladest, lindudest, hülgedest
 ääretult rikas Jäämere rand on jäävaba,
 kuna Soome laht 1000 km lõunapool, vajab
 jäämurdjaid; et Laadoga on suurimaid
 Euroopa järvi ja sügavam (115 m) Soome
 lahest; et Soomes leidub kulda, vaske,
 tsinki tina ja väävlimuld; et Soome on
 suhteliselt maailma metsarikaim maa
 (75% kogu pindalast metsa, 11% vete all!);
 et Soome sisevetes on 5000 km laeva- ja
 üle 4000 km parvetusteid; et Soome järvedes
 sõidab üle 2000 laeva; et Soome koskedes
 on suurvee ajal 11 milj. hobusejõudu; et
 Soome kaljustikud tõusevad kuni 300
 meetri kõrguseni (Koli) ja mõndagi muud.

5.

See muinasjutuline järvede, metsade ja
 saarterikkus on aga Soome muutnud ka imet-
 luste maaks. Kuhugi maailmas pole sel
 määral kuhjunud vahelduvat loodusilu kui
 siia. Olgu Punkaharju, Tolvajärve,
 Vehoneeme suurep. loodussillad, Heinä-
 nävesi, Päijänne ööd unustama pane-
 vad veeteed, sünge Koli kaljustik Pielis-
 järvel, Piru salapärased kaljukoopad Tyr-
 väs, Puijo kaugusikõitev metsane mäes-
 tik Kuopios, Atlanko õrnutev väljavaade
 Hämelinnas, õitsev Kangasala Tamperes,
 mässav „koselaskmine“ Oulus — kõikjal on
 iluküllust väsimuseni ja matkavaheldust lõp-
 matuseni.

Ja vaevalt oskab keegi matka lõpul öelda,
 mis siin oli mäletavam: Punkaharju harjan-
 tee, Vuoksi veerikkus, Lapi tundramaastikud
 ja suveööd või midagi muud...

6.

Eesti-Soome rahvatõugu iseloomustab te-
 ma sitkus ja püsivus. Suurimal määral
 peab imestama siiski soome visadust. Mi-
 dagi ei suutnud sellele visadusele vene suur-
 võim. Keelati kõnede pidamine. Kuid kõhe
 väljus Helsingist 200 ültõpilast, kes asusid
 korraldama muinasjutu õhtuid seltsi-
 najades. Ja Juhani Aho selleks kirjutatud
 „Katajainen kansa!“ („Minu kadakane rahvas“)
 trükiti 4 kuu jooksul neli korda... Kord an-
 tud vabadusi ja õigusi ei anna soomlane enam
 käest. Soome väeosade likvideerimisel ei saa-
 da soome noorsõdureid miski abinõuga üle
 piiri ja mõnesaja mehega alustatakse vaba-
 dussõja algul 100 000 vene sõduri Soomest
 välja surumist... Ja see sitkus ja visadus
 on annud nii Eestile kui Soomele tulemusi nii
 poliitilises, kultuurseis kui majanduslikes ai-
 gatusis.

7.

Kuigi Soomes on alla 10% põllumajandus-
 likult kasutatavaid maid (põldu 6%) — on
 Soome siiski ülejõuliselt põlluma-
 janduslik maa. — Soome elanikest elab
 1/5 maal ja 2/3 elatab end põllust. Kuna
 rahvakooli isa Uno Cygnaeus juba algkooli
 rajas väga praktilisele alusele — on Soome
 kõrgekultuuriga maarahvas. Põl-
 lukultuuri on arendatud teadlikult ja moodsalt
 ning on viidud see kõrgele järjele. Kodud
 on kaunistatud ja puhtad viimase võimaluseni.
 Raske oleks leida talu saunata ja pole suu-
 reks üllatuseks leida talus linoleumpõrandaid.
 Ja Rajajoki jaamas pühitakse tolm, kor-
 jatakse tuletikke ja rehitsetakse liiva vist
 küll kümneid kordi päevas, et Venemaalt
 tulijad satuksid kohe — Euroopasse...

8.

Hoolimata mahtuvatest maa-aladest on Soo-
 me tüüpiline väikepõllupidajate maa.
 335 000 talundist on 77,7% alla 10 hektari.
 Ent võrreldes Eestiga, elab see suur torpa-
 rite kiht siiski praegu võrdlemisi rahuldavalt,
 mis seletatav Soome suure tööstusliku arengu
 ja majandusliku jõukusega. Pea igal külal on
 oma tööstused ja tulutoovad kõrvalteenistu-
 sed, mis sellele torparite kihile annab häid
 elamisvõimalusi.

Võrgupaikaja
(Soome)

Vastavalt sellele pole Soomes olnud ka maanälg. Maa võõrandamist, mida võimaldab „Lex Kallio”, pole pea sugugi kasutatud. Ja seda pole ka vajagi, sest põlluala suurendamiseks annab Soome 10 milj. hektarit soomaid pea piiramatuid võimalusi.

9.

Kõneldakse soomesugu rahvaste vähesest sigivusest. Vähemalt Soome kohta pole see siiski maksev, sest sünnib siin aastas umbes 80 000 ja sureb 50 000 hinge, juurekasv seega 30 000 hinge, mis kuuekordselt (2000) ületab Eesti juurekasvu (elanikke Soomes 3 700 000!).

Kas ehk pole meie juurekasvu vähenemises süüdi meie äkiline maareform! Soomes hoolitsevad rahva juurekasvu eest peaaesjalikult Soome väikepõllupidajad ja Eestis oli selles suhtes rekord endiste mõisa moonameeste ja teomeeste käes.

10.

Põhjamaad on kõrgekultuuriga maad. Kuid nende maade (Rootsi, Taani, Norra, Soome) agraarne iseloom pole neid teinud just eriti

vastuvõtlikuks Lääne-Euroopa tsivilisatsiooni, vaid on sinne kultuur sammunud suurt omapärastamise teed. Märkame seda soome omapära nende kirjanduses, kunstis, muusikas, arhitektuuris, käsitöös, nimes, riietuses, traditsioonides. Kui Rootsis eriti viljeldakse rahvuslikku käsitööd, rahvariiet, rahvamänge; siis leiab Soomes erilist viljelemist rahvuslik ühislaul, deklamatsioon, kõne, sport jne. Neidsamu omapära teid sammub ka Eestigi.

Pole siis ime, et soomlane ei kummardanud palju ei Pariisi mõjude ega vene võimude ees. Ja maailmasõja ajal võis näha pilti, mil vene võimumees (krahv Suvalov!) Tornio talupoegadel kepiga peksis näod veriseks: ei taibatud hümni mängimisel võtta müts peast.

11.

Alaline võitlus karmi loodusega on soome taluniku teinud järelemõtlikuks, kaalukaks, pikaldaseks. Iseloomustab seda pikalisust ehk ühe Kemi (Põhja-Soomes) õpetaja jutustus.

Debreceni siidist rahvskuub (Ungari).

Oli ühel isal poeg, kes juba 9 aastane, kuid veel ei tunnud rääkimiskunsti. Isa arvaski, et pojalt mõni kõnehäire, mis küll võimaldab kuulda ja aru saada, kuid mitte kõnelda. Mõnda kord metsa puid saagima. Keset tööd väsis poeg ja jooksis eemale. Kuid tuuleil painutas poolelisaetud puu ning see hakkas langema poisi suunas. „Jaakko, Jaakko, jookse eemale, puu tuleb sulle kaela,” karjub meeltheitev isa. Kuid Jaakko, vaadates üleõla rahulikult puu langemissuunda, karjub tagasi: „Ei tule!” ja jääb kohale. Isal muidugi hää meel, et poeg kõnelema hakkas. Teda imetledes ja hurjutades küsib ta lõppeks: „Miks sa ennem ei kõnelnud?” — „Polnud põhjust,” vastab Jaakko jällegi ükskõikseks.

12.

Soome loomus nõuab mehelt kangelaslikkust, sangarlikkust (urhollisuus). Sellel alusel on Soomes võtnud hoogu sport (urheilul) ja sellel põhjal on soomlastel pikaajalist minevikku. Nii kutsuti Soomes läinud aastal ellu: „30-aastasest sõjast osavõtnute järeltulijate selts”, mille praeguseks esimeheks prof. Heikki Klematti. Said ju soomlased eriti kuulsaks 30-aastasest sõjas oma hüüdega „Alga peale!” (siit: „Hakkape-

liita!) ja oli soomlastel sel ajal oma suurim ajalooline sõjavägi: 18 000 meest. Samuti olid Soome pataljonid Türgi sõjas kuulsad oma vahvusega. Oma sõjaliste traditsioonide ja vahvusega töid soomlased pöörde ka meie vabadussõja arengusse.

Ja kangelasile andestatakse kõik muu. Soome suurimaks kangelaseks on olnud Soome praegune president Per Svinhufvud (Per Seapea!), kes Soome riigiprokurörina kaitsedes Soome tõe ja õigust vene surve vastu saadeti asuma Siberisse. Tema rootsipärase nime on soome rahvas asendanud soomeomase: Ukko Pekkaga (Pekka Taat!) ning tema püsivust ja meelekindlust seatakse eeskujuks noorsoole.

13.

Soome koosneb 9 läänist: Uudenmaa, Turu, ja Pori, Ahvenamaa, Häme, Viiburi, Mikkeli, Kuopio, Vaasa ja Oulu. Rahvatihedus on Uudenmaa läänis 41,0 ja Oulu läänis 2,3 ruutkilomeetri kohta. Siinjuures on Oulu lään peaaegu sama suur kui teised läänid kokku. Praegu on käsil Oulu lääni poolitamine kaheks iseseisvaks lääniks.

Linnu on Soomes 38, alevikke 15 ja suuri (kuni 10 000 elanikuga!) külasid üle 30.

Rahvast elab 16% linnades, 84% maal. Kihelkondi (kunta) on Soomes 535, mis ühtlasi on ka vallad samade piiridega.

Läänisüsteem on pärandatud Rootsist 1634. a. Enne seda oli Soome maakondade jaotus ja nimed, nagu rahvas neid hüüab veel praegu: Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme, Savo, Karjala, Pohjanmaa...

14.

Viimasel ajal on Soome kujunemas ka väljapaistvaks tööstusmaaks, mille aluseks on puu (mets) ja koskedejõud: Soome roheline ja valge kuld.

Esikohal on puutööstused ligi 60 000 töölisega (saeveskid, mööbli-, vineeri-, puupapi-, rulli-, tselluloosi jt. tehased), Järgnevad tekstiil, masina, paberi, klaasi, kivi jt. tööstusharud, kokku ligi 20 000 töölisega. Lisaks sellele loetakse Soomes umb. 16 000 suuremat käsitööstust 33 000 töölise ja 1500 õpilasega.

Välismaaga peavad ühendust 70 suur- ja 550 kaubaaurikut.

15.

Soome koolehariiduses ilmneb tugev praktiline joon. Peale alamate 3081 ja ülemate 4673 rahvakoolide töötab Soomes 53 rahvaülikooli, 108 kodutööstuskooli, 45 põlütöö, 40 majapidamise, 38 karjaravitsejate, 15 kauplusteenijate kooli, rida alamaid ja ülemaid tööstus- ja kutsekooli, 18 kaubanduskooli, 6 metsakooli, 6 aianduskooli, 5 merekooli, 4 piimaasjanduskooli, 12 seminari jne.

Kõrgematest õppeasutustest töötavad: 3 ülikooli, politehnikum, kaubandusinstituut, sõjakademeemia, kodanikutead. instituut (omavalitsus ja ühisteg. asjades), konservatoorium, kunstikool, pedagoogiline instituut.

Seltside töös, kursuste, õpiringide ja iseõppimise kaudu ilmneb soome suur rahvakasvatuse.

Vanimaks ja suurimaks orgiks sel alal on Suomen Nuoris Liitto 1400 ühingu

ja 80 000 liikmega. Kuid ka ühistegevus, karskusliikumine ja Marttaliitto (perenaiste liikumine) on vanad ja tulemusrikkad.

16.

Kunstilises loomingus on soome rahval palju suuri ja maailmakuulsusega nimesid. Oma loominguga on Soomet ka välismail tutvustanud kirjanikud, nagu: Aho, Kivi, Järnefeldt, Linnankoski, Sillanpää. Muusikalise loomingu alal on Sibelius, Järnefeldt, Kajanus, Merikanto tuntud suurused, ja maalikunsti alal Kallela, Halonen, Edelfeldt — ülemaailmse kuulsusega. Arhitektidest on E. Saarinen tuntud kogu maailmas.

Ka soome teadus on annud rahvusvahelise kuulsusega nimesid. Nimesid nagu Lönnrot, Tallgren, Krohn, Setälä, Komppa jt. on teadusilmas hästi tuntud.

Eriliselt rikas on aga soome rahvalooming. Siin on Eesti ja Soome hõimud maailmale annud oma parima. Olgu Kalevala ja Kalevipoeg, rahvalaul, rahvamütoloogia, rahvamängud — võime olla uhked oma vanemate vaimuloomingule nii selle väärtuselt kui hulgal. Ja siin pole veel kogutud kõik. Läänud aastal saadi soome rahvamängude üleriikliku korjandusega ligi 18 000 mitmesugust varianti. Kogumisvõimalusi an meilgi ja selle kogujaile on kogutud materjal nende parimaks monumendiks.

17.

Sajanditepikkune eraldus on eestlaste-soomlaste vahele toonud ka keelelisi raskusi, kui mitte arusaamatusigi. Kuid tuleb teatavaks võtta, et praegune soome keel on õieti a. 1200 ümbert päritolev eesti keel. Väikesed keelelised erinevused on vähegi tõsisema tahtmise juures hõlpsasti ülesaadavad ja praegune kooliõpilaste elav kirjavahetus (nende ridade kirjutaja on ise umbes 100 koolis alustanud kirjavahetust!) tõendab üksteisest arusaamise võimalusi ning on suureks eelsammuks teineteise edaspidisele lähenemisele.

Arusaamatusi tekitavad sõnad, mis ajajooksul omanud teise tähenduse. Nii ei suutnud üks soome külalisi küllalt imestada, miks Tallinna turueit nii ärritus, kui ta ütles, et tema maasikad olla halvad (halb — soome keeles = odav) ja teine NMKÜ-s ööbiv soome külaline küsis minult imestusega, miks on seal nii kummaline hoiatus: ruumis suitsetamine keelatud! mis soome keeles kõlaks: kehas (laibas!) suitsetamine jne!! Niisuguseid segadustooivaid sõnu on soome keeles veel.

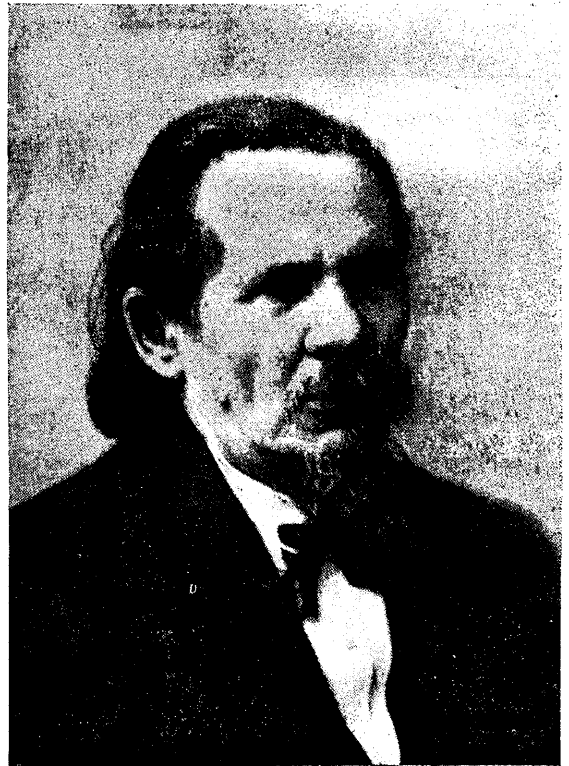
pulma — tüli, riid;
sulhanen — peigmees;
raamat — piibel;
pikku — väike jne.

MEREPULM

Liivi muistend

See tõestisündind lugu on juhtunud juba ammu ja ammu — veel tollel muistsel ajal, mil kalu meie meres olnud nii palju, et isaisad võinud püüda neid alles algeliste võrkudega enam kui meie tänapäeval. Pole olnud siis Kuolkas veel tuletorni ega ole liikund merel aurikuid, mis oma põrina ja mürinaga heidutavad nüüd kalad. Pole olnud siis ka veel neid alaliselt tormitsevaid laineid, mis paiskavad nüüd paadid kummuli ja rebivad kõik võrgud. Vaid ilusad ja õndsad ajad olnud siis, mil soodsad kevadpäevad ja soojad sügisööd hõlbustanud esivanemate püüki, mil kalurid aina palvetasid mereemale ja toond talle harduses ohvreid. Sellepärast mereema valindki just meie randa oma lossi, eland siin segamatus rahu ja õnnistlenud kalureile rikkalikku saaki. Siis, tol muistsel ajal, ühel vanal rannarahva kalamehel olnud kord suur õnn — näha oma silmaga mereema lossi all sügavas lainete süles, ja see õnnistet kalur on olnud just meie küla rannarahva poeg.

Ühel hilissuvisel pühapäeva õhtul olnud imelik vaikus kogu rannal. Meri helkind peegelsiledana, ei ühtki lainekest ole virvendanud vetepinnal. Kaks vana kalameest luband siis omavahel minna õõseks püügile, hoolimata pühapäevast, sest neil olnud puudu kaladest. Nad lükand vette oma paadi siinsamas ojakese kohal, kus vanasti kirik vajund maa alla ja kus helistatavat veel tänaseni vee all kelli. Nad sõudnud üles, heitnud võrgud, palund mereemalt õnnistust ja

Prof. K. Žakov †. Tuntud sūrjani õpetlane.

Näiteid mordva rahvaluulest

1.

Tuuluke kerge, tuuluke karglev,
tuuluke tiirlev, ära sa puhu,
ära sa puhu kuusiku kohal.
Tuuluke, kuusel ammugi raske,
tuuluke, kuusel kurjasti kurbust —
mesilind rikub kuusepuu juure,
nirgike närib kuusepuu südant.

2.

Mööda kesa käib vana hobune,
hobu kannul käib tatarlasest taat!
„Ära jälgi mind, ära püüa, taat,
seitse aastat ma vaevlend sõdades,
seitse võõrast maad ma talland
[jalgega,
seitse taevast mul veerend üle pää,
püssisuitsust mul silmad sõgenend,
püssipaukudest kõrvad kurdistund.“

Tõlkinud A. Oras.

tahtnud lasta ankru põhja. Aga ankur pole ulatund neil põhja, nad sidunud järgi teise pika köie, ja siis ankur läind kõlisesedes otse kiriku kelladele. Mõlemad melhed toppind täis oma piibud ning süüand taela ja rauaga põlema tubaka, sest vana kalurite ütlus õpetab: kui piibutäis tubakat popsetet tühjaks, siis on ka paras aeg vedada loomust ja tõmmata välja oma võrgud. Kogu merel helkind imelik isesugune paistus — mitte selline, mis ennustab tuult ja mis olnud kalureile küllalt tuttav, vaid selline, millist nad polnud veel näind, nii et kalureil jälgides seda tekkind kah isesugune meeleolu: südames olnud neil selline tundmus nagu mõnikord pühapäeva hommikul jumalateenistusel. Olnud küll kanged töömehed, aina esimesed merel ja viimased rannal, kuid täna neil töö pole meeldind. Püüdnud vähe aega, siis heitnud paati pikali. Üks kalureist magand eelmisel ööl vähe ja hakand peagi narskama, tõmmates veel läbi une vahel piipu pops ja pops ning lastes suitsu suust. Aga teine kalur olnud virgel paadi paras. Tema olnud vana ühesilmne lütlar, Mihkel nimi, ja tal olnud kaasas kannel. Kaaslase magades ta hakand kanneldama siis merel kurbi ja röömsaid kalurite viise, nii et merigi helidele vastavalt jäänd kurblikuks või röömsaks. Ning kui helid lõpuks lakand, siis ka meri olnud vaikne, nii vaikne, et paat pole põrmugi liigahtelnud.

Säl korraga vanamees näind vähe maad paadist eemal tõusvat välja valgest vahust ilusat pääd, siis kaela ja keha, kuni vormund nähtavale kogu naisterahva kuju. Juba olnud päris pime, kuid kujust helkind imelist valgust, et selgesti võind näha naise üliilusat ilmet, pikka valkjat ja kähharalt lainetavat juust toreda merivaigust ehte ja helmestega, võind näha ta valendavaid merirohulisi rõivaid ja veelgi valgemat põlle punase tikandusega — valgemat kui ükski puri ilmavetel. Kanneldaja ehmunud seda nähes, tahtnud hõigata tukkuvat kaaslasele, talle tulnud aga meelde isaisade õpetus, et merel ei tohi näidata kaaslasele seda, mida nähakse ise, muidu juhtuvat õnnetus, ning sellepärast vana jäänd vai. Üleloomulik naine tulnud paadi ligi, noogutand kalurile naeratelles. rahustand teda otse kandleliselt heliseval häälel: ärgu kariku, ta olevat mereema, kes kiigutand kalureid juba lastena lainel ja õnnistand igale pütiki, kes austand teda ohvritega. Aga täna ta pidavat vete all pidu — oma tütre pulma päikese pojaga; nemand sõitnud parajasti laulatust koju, kuid ei pääsvat enam lossi, sest kalurite ankur sattunud just lossi künnisele ette, — olgu siis kalur nii hääd, tulgu vee alla, tõstku see ankur, tulgu vee alla ja kanneldagu mereema lossis tema tütre pulmas. Mees vastand kutse pääle, mereema ta usaldavat julgesti, ja kahelnud, kuis pääseb ta alla. Mereema naeratelnud, haarand kaluri käe, katnud põllega silmad ja viind tema paadist. Vesi avanend valla, ja nad laskund merepõhja.

Ning kui mereema võtnud katte taas kaluri näolt, siis esinend mehe ees selline

vaade, mis raband ta närvaks ja pimestand silmad, ent mereneitsi toond räti ja vett, millega hõõrund kaluri silmi, kuni see toibund ja võind jälle vaadata ringi. — Tema ees seisnud loss, millist ükski ei iial ole näind, tehtud klaasist, briljandest või muust, mida maa pääl vast polegi, helmeist ja pärleist, teokarbest ja kõigest. Otsekuni klaas olnud seinad läbipaistvad, kuldset tornid ja väravad helkind seal kiirgavas säras ja sädelnud kristallised aknad, raamid kalleimast pärlist. Lossi ümber olnud pulmalisi — kogu veealune ilm, küll kalu ja loomi, küll kalasabaseid mehi ja naisi, ning värava ees seisnud kaunis merikarpidest tõld soomusratatega, kuna tõllas istund kroonitend noorpaar, tõlda vedamas mängeldes hiilgavaid kalu, mere parimaid kalu, merisigu ja härgi tõlla ees, ja pulmalisi ratsa ümberringi suurte kalade seljas. Ning tõesti — lossi künnisel lasund vana roostetand ankur, mille kalamees kõrvaldand viivatamata. Teemantvõtmega mereema avand valla siis ukse, ja pulmarong vooland paleesse; kutsutud kalurgi sisse. Kuid ei ole enam sõnu, millega kirjeldada lossi sisemist ilu, kõiki ehteid ja ilustusi, mida olnud täis kiilutud veered ja ääred, kuna ilusaim kõigest veel olnud noorpaari pulmaehte pidulaul. Ka vanamees asetend lauda, kus pole puudund kalleimate söökide ja kuninglikkude küpsiste ja veinide hulgas isegi vahutav rannarahva kodune õlu läbipaistvais merivaikpeekreis. Hiljem tulnud peigmeestmõrsjat ja palund kalurit, et see mängiks neile pilli, niisama nagu mängind oma paadis, ja siis tema mängind — meie liivi rannarahva lütlar kanneldand siis mereema tütre

pulmas, et kõik mererahvas olnud rõõmus ja õnnelik, hää tema vastu. Mereema kõnelnud lahkesti temaga ja jutustand kanneldajale oma kolmest kuninglikust pojast, kes valitsevat maailmavete üle — üks Saares, teine Soomes, kolmas kuskil kaugel, kuna siin, rannarahva juures, ema ise valitsevat merd.

Keskööl võetud päikesepole ja mörsjal maha kroon, mis särand kui päike, ja mörsja ja-gand avatud veimevakast pulmalisile mälestuskinke — imeilusaid särke ja sukki, kindaid, sääripaelu ja kõiksugu peent näputööd, mille ilu pole suudetud küllalt imetella. Pole unustand mörsja ka kanneldajat, vaid tänuks selle alaliste ohvrite ja pulma mängima tuleku eest tema annetand mehele oma enese valmistet ilusaima silmaräti, millist ei suuda õmmelda ükski maapäälne neid, valgema kui südatalve lumi, punase tikanduse ja punaste narmastega otstel, sellesama imeräti, millega mees pühkind algul oma silmi, kui ta läind alla vee ja närbund sääl, selle räti mörsja sidund nüüd lüülari pilli ümber. Mees kummardund sügavalt kinkija ees. Siis saatnud mereema ta välja ja toond mehe paati. Ning jumalagajatul mereema palund lüülarit kuulutada kõigile ranniku kalureile: nüüd lahkuvat tema meie vetest ja siirduvat oma asupaigast teisale, sest siia tulnuvat palju võõraid inimesi soomusrüüs, kes kõnelevat võõrast keelt ja riisuvat tule ning mõõgaga tema ranniku rahvast, siia tulevat tossavaid laevu, mis liikuvat purjeta mürinal edasi ja tegevat merevee segaseks, nii et see kihab ja kahab, ega andvat talle lossiski rahu. Suuri torme, halbu aegu, vähest püüki ja kõiksugu hädasid tema kuulutatund rannarahvale pärast oma lahku-mist siit, kuid korra — nõnda töötand mere-ema — korra tema tahtvat tulla tagasi oma rahva juurde, vaigistada tuuli ja uuesti õnnitella kalade saaki. Nii õelnud mereema hõbehääli, niksutand hellalt ja kadund siis tasatasakesi vete rüppe.

Veel kaua kalur vaadand tardund pilgul temale järgi: kas uni? kas viirastus ainult? — Ei saand see olla uni, ei võind see olla viirastus ükski, seda kinnitand rätt mehe kandle

küljes. Siis vanamees pöördund oma kaaslase poole. See tukkund veel endiselt pardal ja popsutand endiselt piipu läbi une, — nii lüü. Kese ajaga juhtund siis kogu see lugu, nii kummaliselt ruttu peetud pulmi siis all vete-vallas. Kanneldaja uimelnud veel mõne viivu, kuni hakand juba eretama koidiku puna. Siis äratand kaaslase ja hakand koos vedama võrke, mis olnud nii tungil täis kalu, et vaevalt nad suutnud neid sikutada paati, et teine kalur otse jahmund imetelus. Veel keegi polnud tõmmand sellist loomust kui nemad täna kahekesi: olnud niipalju kalu, et paat pidand vajumta peaaegu põhja. Vaevalt saand nad randa.

Alles rannal, lõpetand töö, vana kalamees usaldand jutustada kogu merel juhtund loo kaaslasele, sest merel seda kõnelda ei tohi, mida ilmutab meri: muidu juhtuvat õnnetust kõnelejale. Kus mehel annud imetella, kuis teine tema magades saand käia nii ruttu pulmas, ja kui polnuks seda kingitud silmarätti, vaat kaaslane ei uskunukski kogu juttu, vaid pidanuks seda unenäoks, aga rätt sundind uskuma kõike. Ja vaevalt saand vanamees jutustand loo, kui hakand järsku kohama haudvaikne meri, tõusnud äkki marutuul, mis kihutand laineid ja vahtu kõrgele õhku kui kaljusid, — jah, mereema lah-kundki meie merest. Vana kalamees paljas-tand pää, kummardund mere poole ja lehvitan-d kübaraga lahkumistervituseks.

Agasellest ajast tulnud need tuuled ja tormid ning halvad püügiavad, mis jätkuvad meil tänaseni. Ainult kanneldajal kaluril olnud elulõpuni erakordselt suurt saaki, ja veel lastelastelgi ta jutustand seda lugu pikil pühade õhtuil, nõkitsedes ise aeru või võrgu kallal. Seda kingitud silmarätti tema näidand igale uskumatule ning ei see ole määrdund, tarvitatagu teda kuipalju tahes. Palju haigeid ja vigaseid astitud sellega terveks, ning igas mees ranniku pulmas see rätt seotud mörsja veimevaka ümber, kui vakk viidud peiu manu, ja palutud noorpaarile me-reema õnnistust elus. Agas nüüd olevat jäl-jetult kadund meie rannikult seegi mereema viimne mälestusand oma rahvakesele...

Sport ÜENÜ-s

Kergejõustik on meie organisatsiooni tõhusam spordiharu, kuna ujumine, meie suvine spordiala, ujulate vähesuse tõttu pole veel jõudnud säärasele tasemele.

Eesti olümpia kandidaatide nimekirjas esineb ÜENÜ-lastest A. Kuuse, P. Määrits, V. Rattus, R. Sams, E. Lilienthal, R. Schmidt, E. Persim ja P. Kutti. See näitab, et oleme juba kergejõustiklaste peres saavutanud teatud seisukoha. Võime julgesti ütelda — käime selle spordiharu esirinnas. Samuti on meie kergejõustiklaskond perekam Eestis.

Hooaeg algas meil tippsaavutuste suhtes üllatavalt hästi. Eelpool loetletud sportlased on juba hooaja algul näidanud, et kuuluvad

Eesti eliitklassi.

Nii saavutas Aksel Kuuse (ÜENÜTO) Soomes 1,95 kõrgushüppes. Tagajärg on uus eesti rekord. Valgalane P. Määrits heitis ketast 46,45 m ja väljaspool võistlust isegi 47,29, mis on parem Eesti rekordist.

Edasi on ÜENÜlasi senises paremustabelis järgmiselt: 100 m 3. kohal V. Rattus (ÜENÜTO) ajaga 11,3. 200 m: V. Piho (ÜENÜTO) 5. kohal 24,2. 400 m: V. Laats (ÜENÜTO) 3. kohal 52,3. 1500 m: R. Sams (ÜENÜTO) 4. koht 4:13,4 ja A. Vaks (ÜENÜTO) 5. koht 4:14,2. Kõrguses peale Kuuse omab O. Kaldre (ÜENÜTO) 3. koha 1,78-ga. Kauguses: O. Kaldrel 5. koht 6,65. Kolmik:

O. Kaldre 3. koht 13.85. Teivas: K. Kask (ÜENÜTO) 5. koht 3.37. Kuulis: E. Lilienthal (ÜENÜ Rakvere osak.) 3. koht 13.95. Ketas: Lilienthal 3. koht 43.70; Oda: V. Uibo (ÜENÜ Valga) 3. koht 61.16.

See loetelu näitab, et oleme juba midagi saavutanud. Kuid me peame näitama, et me suudame ka edaspidi oma positsioonil püsida. Selline aeg, kus võime seda kinnitada, on igaaastased Eesti esivõistlused. Tänavu korraldatakse esivõistlused 4. ja 5. juulil Tallinnas ÜENÜTO korraldusel. Maa osakonnad, kes on Kergejõustiku Liidus registreeritud, peaksid vähemalt ühe võistlejagi saatma esivõistlustele.

ÜENÜ Soomes

ÜENÜ Koondusmeeskond võistles 3. ja 4. juunil Helsingis sealse IK 32 klubiga. Võistlus oli korraldatud õhtumüütinguna, millest võtsid osa rida paremaid Soome kergejõustiklasi. Võistluste sees toimus klubivõistlus, mille võitis napilt IK 32 tagajärjega 79:69. Klubivõistluse tagajärgi:

100 m: 1. V. Rattus (ÜENÜ) 11,3. 2. Lindgren (IK 32). 3. Skurnik (IK 32) ja 4. Laats (ÜENÜ). 400 m: 1. T. Hytönen (IK 32) 52,2. 2. V. Laats 52,3. 3. O. Nordström (IK 32) 53,5. 4. P. Kutti (ÜENÜ) 53,7. 1500 m: 1. R. Sams (ÜENÜ) 4:17,6. 2. Louhio (IK 32) 4:17,8. 3. T. Viik (IK 32) ja 4. A. Vaks (ÜENÜ). 3000 m: 1. Höckert (IK 32) 8:26,4. 2. R. Sams 9:05,6. 3. E. Laipenielas ja 4. A. Vaks, 110 m: 1. Vesterlund (IK 32), meil puudusid võistlejad. 4×100 m: 1. IK 32 45,4 ja 2. ÜENÜ 45,9. Kaugushüpe: 1. Rattus 6.62. 2. Lilienthal (ÜENÜ) 6.61. 3. Gustafsson (IK 32) 6.35 ja 4. Vilkman 6.03. Kõrgushüpe: 1. A. Kuuse (ÜENÜ) 1.90. 2. I. Barkuff (IK 32) 1.80. 3. K. Ekström (IK 32) 1.75. 4. O. Kaldre (ÜENÜ) 1.70. Teivas: 1. Koski (IK 32) 3.70. 2. Roos (IK 32) 3.60. 3. E. Sarapuu (ÜENÜ) 3.20. Kuul: 1. E. Lilienthal 13,45. 2. Anderson (IK 32) 13,38. 3. Seraidaris (IK 32) 13,36. 4. P. Määrits (ÜENÜ) 13,06. Ketas: 1. Määrits 43,75. 2. Lilienthal 42,69. 3. Hartnen (IK 32) 38,54 ja 4. Andersson 37,52. Vasar: 1. Hannula (IK 32) 47,57. 2. Lilienthal 30,15 m ja 3. Määrits 29,50 m.

ÜENÜ Kõnnu osakond

alustas 24. mail koha peal suurema kodukaunistamise aktsiooni. Esimesena tuli kaunistamisele uue kohaliku pritsimaja ümbrus. Kohaliku metsaülega juhatusel asuti krundi piiramisele hekiga, milleks oli metskonnast saadud tasuta mõnisada noort kuuske ja üksikuid noori pärnapuid.

Kohalike noor- ja vanemapõlve esindajate arvukal osavõtul toimus istutamise ettevõtte mõne tunniga.

Järgnesid propaganda ja selgituskõned ÜE

Naisalad:

100 m: 1. E. From (IK 32) 13,6. 2. I. Uus (ÜENÜ) 13,9. 3. E. Kallismaa. Ketas: 1. O. Parts (ÜENÜ) 36,72 m. 2. M. Sandell (IK 32) 27,90 m. 3. A. Schmidt (ÜENÜ) 26,95 m. 4. A. Onnela (IK 32) 22,11. 4×100 m: 1. ÜENÜ naiskond (Rauge, Kallismaa, Uus, Schmidt) 56,6. 2. IK 32 naismeeskond 58,5.

Naissport

ÜENÜ naissportlaste pere pole suur, kuid sealjuures kindlasti Eesti parim. Seda tõendasid möödunud aasta naiste esivõistlused. Kuid kahjuks on see paremus ainult Tallinna osakonna naissportlaste teene.

Maal meil ei julge naised millegipärast spordiga tegelda, veel vähem võistelda. Kuid elame ajal, mil igatüks peaks aru saama, et ka naine vajab kehaliisi harjutusi spordi näol.

Tallinna osak, on propageerinud naissporti selliselt, et alati, kui tehti mõni väljasõit provintsi, võeti naisvõistlejaid demonstratsiooni mõttes kaasa võistlema. See moodus on vähendanud umbusaldust naisspordi vastu. On kuulda, et Rakveres ja mujal kavatakse naiste spordiliikumist elustada.

ÜENÜTO naissportlased on tänavu veel vähe võistelnud, kuid juba on saavutatud tagajärgi, mis äratavad tähelepanu. Nimelt tegi Olga Parts kettahetes uue Eesti rekordi tagajärjega 39,11 m. Huvitav on, et Kergejõustiku Liit pole naistele olümpia norme kindlaks määrand. Tagajärjega 39,11 m tuleks O. Parts olümpiaadil 4.—5. kohale. Kuna sellest pole varem juttu tehtud, siis jääb O. Parts'i Berliini sõit küsitavaks.

ÜENÜTO Spordiklubil oli soov ja võimalus saata oma kulul üks klubi liige Berliini olümpiaadile, kuid Spordi keskliit ei leidnud võimalust selle soovi rahuldamiseks. Kindlamaks aspirandiks oleks oma tagajärjega O. Parts.

EELTEADE

Juuli kuu numbrist alates hakkab „Eesti Noorus“ avaldama ÜENÜ paremustabelit kergejõustikus. Palume kõiki osakondi saata selteks materjali.

NÜ Keskjuhatuses esindajalt hra A. Meikopilt ja kohalikul metsaülemalt.

Kodukaunistamisele suhtutakse siin Pärnumaa metsarikkas nurgas hästi. Raskendab aga kodude kaunistamist kruntide ja talu ehituste endine halb asendus. Paljud, võrdlemisi teeaärsed, talud ei pääse maanteelise etekohe, vaid kas üle või ümber naabritalude kruntide.

Osakonna noored on huviga aidanud teostada kõike rahvuslikke aktsioone ja nimede eestistamises on jõutud peaaegu võõrapärase nime täieliku likvideerimiseni. R. K.

Paul Ruudi †

Raske haiguse järele lahkus 4. juunil s. a. meie keskelt ÜENÜ Kaiu osakonna parim kergejõustiklane, kergejõustiku juht.

Kesk õitsvat noorust, ajal, mil loodus ehtis end kõige kaunimasse rüüsesse, pidid Sina sulgema silmad, pidid elama asuma üles tähtede riiki. Lahkusid Sina, kes olid meile nii armas...

Olid meie aktiivsemaid liikmeid, alati täis optimismi, tööindu ja vastutulelikkust. Kõikjale jätkus sinust: kergejõustiku juht, innukas sportlane, aegkirja „Noorte püüded“ kaastöeline, klaverimängija pidudel jne. Varisesid hauda, asendamatuks jääb praegusel hetkel Sinu koht!

Aasta tagasi võitsid kolmandat korda järjest rändkuju parimale kergejõustiklasele.

Suure andumusega juhtisid võistlustel sportlasi. Pole enam kedagi teist asemele astu-

mas, kes ütleks: võtame selle ala enim, see on sobivam, poisid, kui tahate, siis ma näitan platsil soovijaile, kuid tuleb kuuli tõugata, kuid ketast, kuid kõrgust hüppata jne. Sinu lahkumise tagajärjel on jäänud meie spordiväljak tühjaks, sest pole meest, kes annaks hoogu. Olid tulihingeline sportlane! Olles surmavoodil unistasid Berliini olümpiaadist, jäägu see järeltulevatele eeskujuks.

7. juuril murestmuljutud ema, vend, õed, omaksed ja ÜENÜ Kaiu osakonna noored panid Sinu emakese maa rüppe puhkama.

Lahkusid, Paul! Olgu emake maamuld Sulle kerge!

„Sinililled silmadele,
kullerkupud kalmudele...”

Elmar Veetamm,
ÜENÜ Kaiu os. esimees.

Õiendus:

I. Harmase artikli „Hõimutööst” lõppu on sattunud eksikombel: „Järg 195. lhk.”

Tegev-toimetaja: Vold. Vent. Vastutav toimetaja: August Meikop. Toimetus: Erika Viirsalu, Arvi Moor, Leo Soonberg, H. Tarand. Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse

Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lembitu 20.

Trükikoda „Estotrükk” Tallinn, S. Karja 8. 1936. a.

Elusloomade ja
lihasaaduste eksport

**EESTI PEEKONI
EKSPORTÜHISUS**

Tallinn, Pärnu mnt. 23

Telefonid: 450-27 — juhatus

463-63 — kontor

Hind 30 senti

*Teie ei leia kusagilt nii
suurt väljavalikut kui meilt*

**RAAMATUTE
KOOLITARVETE
KIRJUTUSMATERJALIDE ja
P A B E R I K A U P A D E**

alalt. Sest seisab ju meie ladudes üle 3000
eriligi kaupu. Sealjuures püüame teenida alati
vastutulelikult ja rahuldada Teid hinnaväärse
kaubaga.

R.
II. „**RAHVAÜLIKOOI**“

**RAAMATU- JA KIRJUTUS-
MATERJALI KAUPLUSED**

T A L L I N N A S

**HARJU 48, omas majas, telef. 444-39, 444-37
PÄRNU 10, pangamajas, telef. 446-67, 446-66**

Soodsaim ostukoht õpilasile.